

De criminaliteit in de drie wijken

1. Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de criminaliteit in de wijken Afrikaanderwijk, Bloemhof en Hillesluis beschreven en gerelateerd aan factoren zoals beschreven in het vorige hoofdstuk. Eerst wordt in paragraaf 2 getracht een historisch overzicht te geven van de ontwikkelingen vanaf het midden van de jaren zestig. Deze beschrijving zal slechts 'bij benadering' over de wijken zelf gaan, omdat historisch materiaal over de criminaliteit in deze wijken zo goed als ontbreekt.¹ De enige bronnen die, zij het beperkt, enig inzicht kunnen verschaffen in de criminaliteitsontwikkelingen, zijn de jaarverslagen van de Rotterdamse politie. In paragraaf 3 wordt de actuele criminaliteitssituatie beschreven. Deze heeft betrekking op de periode tussen juni 1990 en juni 1993. Hoewel deze beschrijving niet helemaal *up to date* is, kan een goed inzicht worden verkregen in de relatieve criminaliteitssituatie van de drie wijken -ten opzichte van elkaar en ten opzichte van andere wijken in Rotterdam-, omdat gebruik kan worden gemaakt van verschillende bronnen: aangifte- en meldkamercijfers van de politie (over de jaren 1991 en 1992), slachtofferonderzoek uit 1991 en 1993 en, om meer zicht te krijgen op de jeugdcriminaliteit, verdachtengegevens van de jeugdpolitie over de jaren 1991 en 1992. Aan het einde van deze paragraaf wordt kort de subjectieve veiligheidssituatie beschreven: de gevoelens van en oordelen over sociale onveiligheid in de wijken. In paragraaf 4 wordt ingegaan op de relatie tussen de criminaliteitssituatie en andere kenmerken van het gebied. Op basis van de onderzoeksbevindingen in hoofdstuk II en de beschrijving in hoofdstuk V zullen een aantal mogelijk relevante factoren op een rij worden gezet. In paragraaf 5, tenslotte, worden de onderzoeksresultaten samengevat.

Ten aanzien van de gebruikte begrippen kan in de eerste plaats worden opgemerkt, dat afwisselend zal worden gesproken over buurten en wijken. In beide gevallen worden CBS-buurten bedoeld. In de tweede plaats zal afwisselend gebruik worden gemaakt van de begrippen sociale veiligheid en criminaliteit, waarbij de aanduiding

1. Zie ook Fijnaut, Moerland en Uit Beijerse (1991, p. 126), die onderzoek deden naar criminaliteit en overlast op 'Winkelboulevard Zuid' en de omliggende buurten Bloemhof en Hillesluis.

`objectief' staat voor misdrijven, zoals deze via enigerlei meting zijn waargenomen, en de aanduiding `subjectief' voor de perceptie en beleving van deze gebeurtenissen door de bevolking.

Tenslotte dient te worden vermeld, dat de beschrijving van criminaliteitsverschijnselen zich zal beperken tot veel voorkomende misdrijven. Speciale aandacht zal uitgaan naar criminaliteit gepleegd door jeugdigen. Het zal echter niet altijd mogelijk zijn te bepalen welk deel van de criminaliteit voor rekening komt van jeugdige daders.

2. Historisch overzicht

In deze paragraaf wordt de historische ontwikkeling van de criminaliteitssituatie in de wijken Bloemhof, Hillesluis en Afrikaanderwijk beschouwd. Het betreft een globale impressie. Als bron voor deze beschrijving wordt gebruik gemaakt van jaarverslagen van de politie over de jaren 1965 tot 1985. De keuze voor deze termijn is ingegeven door praktische overwegingen. Over 1985 verscheen het laatste jaarverslag waarin melding wordt gemaakt van criminaliteitsontwikkelingen. Het jaar 1965 is als aanvangsjaar gekozen, omdat de weergave van criminaliteitsontwikkelingen in de jaarverslagen over de voorafgaande jaren dermate summier is, dat hieraan weinig informatie ontleend kan worden. Aangezien uit de landelijke politiestatistiek blijkt, dat grote veranderingen in de criminaliteit zich met name in de tweede helft van de jaren zeventig en de eerste helft van de jaren tachtig hebben voorgedaan (Centraal Bureau voor de Statistiek CBS 1992, p. 10-23), lijkt verder teruggaan dan midden jaren zestig ook niet zo interessant. Ondanks alle problemen met politiebronnen, in de zin van *dark number* en vertekening,² is gekozen voor politiejaarverslagen als basis voor de beschrijving, omdat dit de enige bron is waarmee op relatief eenvoudige wijze een globaal inzicht kan worden verkregen in de criminaliteitsontwikkelingen vanaf 1965.

Het is niet mogelijk de ontwikkelingen in de drie wijken op een cijfermatige manier te beschrijven, evenmin is het mogelijk een fijnmazige kwalitatieve beschrijving per wijk te geven, omdat de

2. Eén van de vanzelfsprekende bronnen van vertekening is, dat niet het criminaliteitsfenomeen zelf wordt bestudeerd, maar een afgeleide daarvan, de werkzaamheden van de politie. Men beschouwt dus eigenlijk ontwikkelingen in activiteiten en beleid van de politie. Gegeven de situatie dat er geen andere data voorradig zijn, moet worden uitgegaan van de optimistische aanname dat de politiewerkzaamheden (ook) een afspiegeling zijn van criminaliteitsontwikkelingen. En waarom zou dat niet (ook) het geval zijn?

jaarverslagen daar niet gedetailleerd genoeg voor zijn. Wel is het mogelijk gegevens van de meldkamer, de recherche en de kinderpolitie in kaart te brengen. Deze hebben enerzijds betrekking op geheel Rotterdam en anderzijds op Rotterdam-Zuid (waar de drie wijken gesitueerd zijn). Daarnaast kunnen gegevens van het politiedistrict Groot-IJsselmonde worden beschreven, welke voornamelijk betrekking hebben op de geüniformeerde dienst. Alle gegevens zijn zowel kwantitatief als kwalitatief, deels algemeen en deels specifiek. Op deze manier kan, zij het op een tamelijk indirecte wijze, toch een beeld worden geschetst van de criminaliteitsontwikkelingen in de drie wijken, gerelateerd aan ontwikkelingen in Rotterdam, Rotterdam-Zuid en het (politie-)district Groot-IJsselmonde.

Per politieonderdeel wordt achtereenvolgens in kaart gebracht de ontwikkeling van het aantal delicten, de aard van de delicten en eventueel de lokatie van de delicten. In een aparte subparagraaf wordt ingegaan op de relatie tussen de criminaliteitsontwikkeling enerzijds en de ontwikkeling van (onderdelen van) het politieapparaat anderzijds.

2.1. Gegevens van de meldkamer, recherche en geüniformeerde dienst

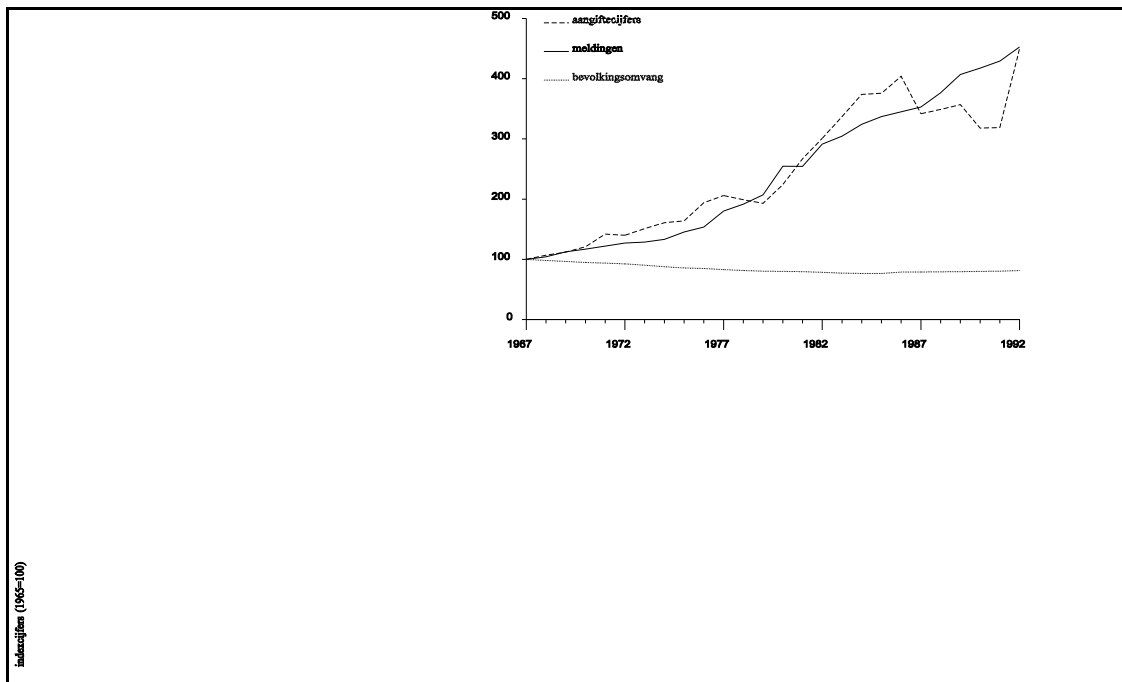
Door regelmatige wijzigingen in registratiesystemen is het niet mogelijk de ontwikkeling van criminaliteitsverschijnselen op basis van één systeem in kaart te brengen. De systemen verschillen dermate van elkaar in opzet, wijze waarop gegevens worden ingevoerd, gecategoriseerd en dergelijke, dat vergelijking van absolute aantallen -bijvoorbeeld ter kennis gekomen misdrijven- een betekenisloze aangelegenheid is. Om toch een beeld te kunnen schetsen van de ontwikkelingen, zijn alle cijferreeksen betreffende meldingen en ter kennis gekomen misdrijven naast elkaar gezet. Doordat de verschillende reeksen elkaar op één of soms meerdere jaren overlappen is het mogelijk voor de gehele periode een aaneengesloten reeks van indexcijfers te maken.³

3. De algemene werkwijze is als volgt: De eerste cijferreeks wordt gendexeerd op het beginjaar (jaar één), vervolgens wordt de tweede cijferreeks ernaast gelegd en krijgt de eerste waarneming uit de tweede reeks -bijvoorbeeld jaar zes- het indexcijfer toegekend dat in de eerste reeks aan jaar zes werd toegekend. Vanuit het absolute aantal waarnemingen dat in de tweede reeks bij jaar zes hoort wordt nu teruggerekend naar het aantal waarnemingen in jaar één. Op basis van dit aantal wordt de rest van de tweede cijferreeks gendexeerd. Deze werkwijze wordt herhaald voor alle volgende reeksen.

Figuur 1 toont het aantal bij de politiemeldkamer binnengekomen meldingen en het aantal bij de politie ter kennis gekomen misdrijven tussen 1967 en 1992. Voor het maken van deze figuur zijn niet alleen de jaarverslagen, maar ook enkele aanvullende bronnen gebruikt.⁴ De meldingen die binnenkomen bij de meldkamer hebben maar ten dele betrekking op misdrijven. Het overgrote deel heeft betrekking op allerlei openbare orde-verschijnselen (zoals onenigheid, geluidsoverlast, burengerucht en dergelijke) en verkeersproblematiek. De ter kennis gekomen misdrijven bestaan voor het overgrote deel uit vermogensdelicten. We zien dat de ontwikkeling van het aantal meldingen en misdrijven tot het midden van de jaren tachtig een soortgelijk patroon volgt: een gestaag stijgende lijn tot circa eind jaren zeventig, vervolgens een zeer sterke stijging, met name van het aantal ter kennis gekomen misdrijven, vanaf het begin van de jaren tachtig. De ontwikkeling van 1985 tot en met 1992 laat voor de twee registraties een verschillend beeld zien. Het aantal meldingen blijft gestaag stijgen, het aantal misdrijven daarentegen toont een daling in de tweede helft van de jaren tachtig en een zeer forse stijging aan het begin van de jaren negentig. De sterke schommelingen die zich voordoen in de ontwikkeling van het aantal ter kennis gekomen misdrijven, lijken -althans ten dele- te berus

- 4.- Het aantal meldingen in 1971, 1979 en 1986 kon niet worden achterhaald. Voor deze jaren is het gemiddelde genomen van het aantal meldingen in het voorafgaande en het daarop volgende jaar.
- Het aantal meldingen voor 1991 en 1992 is ontleend aan eigen datamateriaal, beschikbaar gesteld door politieregio Rijnmond, afdeling Informatie en Automatisering.
 - Het aantal meldingen in de grafiek heeft alleen betrekking op gemuteerde meldingen. Zogenaamde ondersteuningsmeldingen en loze meldingen horen hier niet bij. Loze meldingen hebben vooral betrekking op mensen die een verkeerd nummer bellen. (Dit was vooral tot september 1974 een probleem vanwege de gelijkenis van het telefoonnummer op een ander veelgedraaid nummer: het weerbericht.) Ondersteuningsmeldingen, later onderscheiden in bijmeldingen en infomeldingen, hebben betrekking op enerzijds baldadigheid, parkeerproblemen, opvragen kentekens en het natrekken van personen bij de herkenningdienst (op verzoek van surveillerend personeel) en anderzijds op algemene verzoeken om informatie door publiek en politie. Vanaf begin jaren tachtig wordt een onderscheid gemaakt naar incidenten en meldingen, waarbij de eerste groep betrekking heeft op assistentieverzoeken.
 - Voor de ter kennis gekomen misdrijven gelden de volgende definities: periode 1967-1984: totaal aantal aangiften betreffende misdrijven; periode 1984-1988: aangiften onbekende daders betreffende vermogensdelicten, geweld en vernieling (bron: Korteland en Schiethart 1990); periode 1989-1992: totaal aantal aangiften betreffende misdrijven op basis van CBS-statistiek (bron: Centrum voor Onderzoek en Statistiek COS 1993, p. 112).

Figuur 1 Ontwikkeling van meldingen en misdrijven in Rotterdam (jaartrend 1967-1992)

ten op een artefact. Wanneer we de trend vergelijken met de landelijke politiestatistiek van het CBS (Eijken 1993, p. 7), zien we bij de laatste een afvlakking, maar geen daling, van het aantal bij de politie ter kennis gekomen misdrijven in de tweede helft van de jaren tachtig en een wat forsere stijging in 1992. Er hebben zich in deze periode nogal wat wijzigingen voorgedaan in de registratiesystematiek van de Rotterdamse politie. Wellicht zijn de schommelingen hiervan een gevolg en is er in werkelijkheid sprake van een meer gematigde ontwikkeling, vergelijkbaar met de ontwikkeling van het aantal meldingen.⁵

Wanneer we de trendcijfers van figuur 1 vergelijken met de landelijke politiestatistiek, in het bijzonder het aantal door de politie geregistreerde misdrijven uit het wetboek van strafrecht, valt op dat de stijging van het aantal ter kennis gekomen misdrijven in Rotterdam in de periode 1967-1992 geringer is dan het landelijk gemiddelde. Landelijk steeg het aantal geregistreerde misdrijven in deze periode met ruim 700 procent,⁶ op basis van bovenstaande gegevens bedroeg de stijging in Rotterdam circa 450 procent. Omdat de hier gevolgde berekeningswijze minder gevoelig is voor veranderingen in de registratiesystematiek, lijkt een stijging van het

5. Een soortgelijke bewering doen Passchier en Berghuis (1991), die een analyse maakten van schommelingen in de CBS-politiestatistiek.

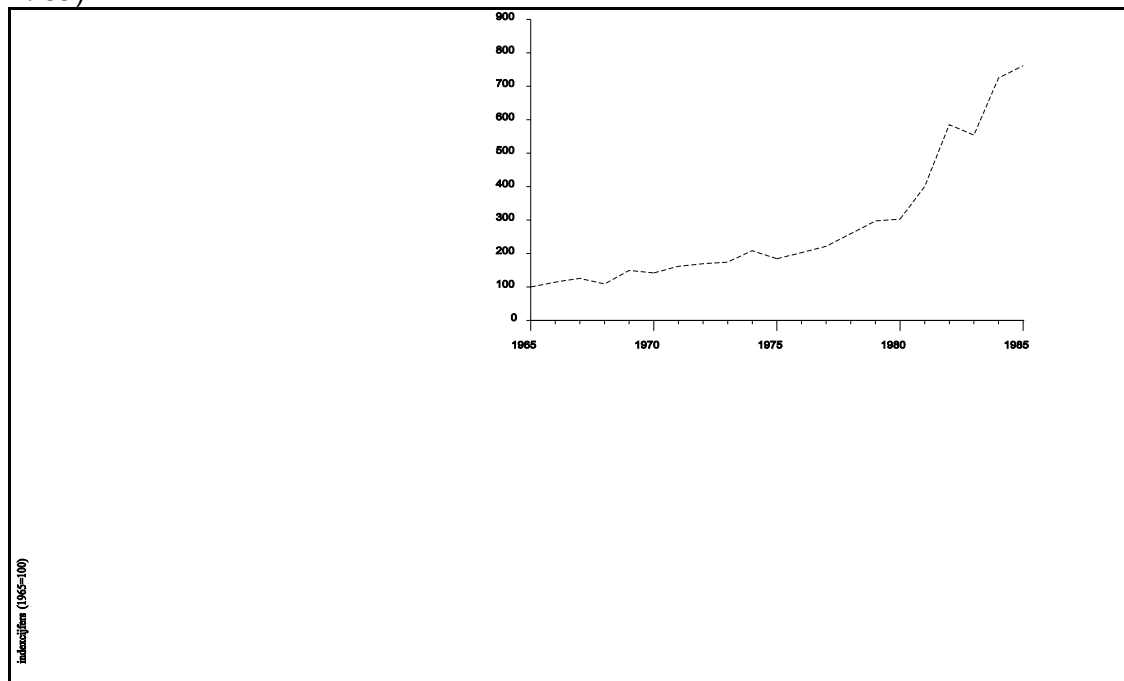
6. Gebaseerd op CBS (1992, 1993).

HOOFDSTUK VI

aantal misdrijven in Rotterdam met circa 450 procent niet onrealistisch.

De onderste lijn in figuur 1 laat de ontwikkeling van de omvang van de Rotterdamse bevolking zien. Deze daalde licht tot het midden van de jaren tachtig en nam daarna weer enigszins toe. Wanneer de meldingen en misdrijven worden gerelateerd aan de bevolkingsomvang, vertonen de respectieve trends een sterkere stijging. Aangezien het slechts om een geringe bijstelling gaat en de omvang van de bevolking niet alles zegt over de aanwezigheid van potentiële daders en slachtoffers in de stad,⁷ zullen we in hiernavolgende presentaties steeds uitgaan van cijfers die niet zijn gecorrigeerd voor bevolkingsomvang.

Figuur 2 Aantal PV's terzake misdrijf in Groot-IJsselmonde (jaartrend 1965-1985)

Figuur 2 toont de ontwikkeling van het aantal processen-verbaal (PV's) terzake misdrijven, zoals dit jaarlijks is opgetekend door de Centrale Recherche Afdeling (CRA) in district Groot-IJsselmonde. Let wel, het gaat hier alleen om PV's die zijn opgemaakt door de recherche. Het gaat om PV's tegen zowel bekende als onbekende daders, maar de cijfers zijn exclusief PV's die verband houden met voertuigen. Figuur 2 laat, met name

⁷Zo zijn in de onderhavige periode met name de randgemeenten gegroeid. Vanuit deze gemeenten bestaat echter een uitgebreid personenverkeer naar Rotterdam.

vanaf het begin van de jaren tachtig, een zeer sterke stijging in het aantal aangiften zien. Wat opvalt is dat deze stijging veel sterker is dan de stijging van het aantal ter kennis gekomen misdrijven voor Rotterdam als geheel. Dit zou verband kunnen houden met de sterke bevolkingsgroei in de wijk Beverwaard. Deze wijk groeide tussen circa 1980 en 1986 van enkele honderden tot circa elfduizend inwoners. Echter, in zijn totaliteit daalde de bevolkingsomvang van het district Groot-IJsselmonde tussen 1980 en 1985. Alleen in de wijk Feijenoord nam het aantal inwoners in deze periode met circa 30 procent toe. Behalve een mogelijk registratie-effect, door het gebruik van verschillende bronnen, lijkt een deel van het verschil ook reëel. Verschillende malen wordt in de jaarverslagen, met name door de recherche en de kinderpolitie, melding gemaakt van een 'inhaaleffect' in Rotterdam-Zuid. Zo constateert de recherche in het jaarverslag over 1983, dat in de periode 1979-1983 het aantal gekwalificeerde diefstallen in Zuid verdrievoudigd is, terwijl voor Rotterdam als geheel sprake is van 'slechts' een verdubbeling. Het jaarlijks aantal diefstallen met geweld is in die periode verzesvoudigd.

Samenvattend kan met betrekking tot de ontwikkeling van het aantal misdrijven worden gesteld, dat de tweede helft van de jaren zestig voor de politie van Rotterdam-Zuid een relatief rustige periode vormde. In 1965 werden de laatste huizen van het Brabantse Dorp gesloopt en de bewoners van deze wijk, waar in het verleden veel problemen waren, verhuisden naar andere delen van Rotterdam-Zuid en naar Zestienhoven. Vanaf het begin van de jaren zeventig begint de criminaliteit aan te trekken, met name in 1971 en 1976 wordt door de recherche melding gemaakt van sterke stijgingen in het aantal aangiften. Aan het einde van de jaren zeventig en het begin van de jaren tachtig is in Rotterdam-Zuid sprake van een sterkere stijging van het aantal misdrijven dan in de rest van Rotterdam.

Wanneer we naar de ontwikkeling van de aard van de delicten kijken, is het zinvol een onderscheid te maken naar de verslagen van enerzijds de ge-uniformeerde dienst en anderzijds de recherche. De ge-uniformeerde dienst maakt vooral melding van ontwikkelingen in de sfeer van de openbare orde, terwijl de recherche zich daarentegen meer bezighoudt met vermogensdelicten en zware geweldsmisdrijven.

In de periode tot circa begin jaren zeventig wordt door de ge-uniformeerde dienst veel aandacht besteed aan twee zaken, te weten de opruiming van (brom)fiets- en met name autowrakken en de bestrijding van baldadigheid en overlast door jongeren. Het opruimen van de autowrakken wordt in de loop der jaren een steeds omvangrijker karwei, want worden in 1965 nog slechts 71 wrakken weggesleept, tien jaar later bedraagt het aantal 723. Een nieuw

kentekenregistratiesysteem, dat in 1975 wordt ingevoerd, vermindert deze werkzaamheden aanzienlijk. Van het opruimen van fietswrakken wordt al in een eerder stadium geen melding meer gemaakt.⁸ Baldadige jongeren vragen met enige regelmaat de aandacht van de politie. In het jaarverslag van 1965 wordt melding gemaakt van ongereldheden op de Beijerlandse laan (winkelboulevard 'Zuid', gelegen tussen de wijken Bloemhof en Hillesluis), waar 'brozems' (braneschoppers op brommers) enkele dagen lang voorbijgangers lastig vallen en vernielingen aanrichten. Twee jaar later, in 1967, zijn er in Afrikaanderwijk tijdens de kermis dagenlang rellen tussen jongeren en de politie. In 1971 wordt melding gemaakt van toenemende baldadigheid rond scholen, met name in de schoolvakanties. Rond kerstmis van dat jaar bereikt het aantal baldadigheidsmeldingen een hoogtepunt. Door de politie wordt een speciale baldadigheidssurveillance in het leven geroepen.

Ook in de jaren zeventig blijven baldadige jongeren de aandacht van de politie vragen. De baldadigheidssurveillance krijgt plaats in de werkzaamheden van de 'gerichte surveillancegroep', later 'project surveillancegroep' genoemd; een groep die zich projectsgewijs bezighoudt met preventieve surveillance op diverse terreinen. De aandacht concentreert zich op de schoolvakanties, in het bijzonder de feestdagen in december (vanwege de zogenaamde 'kerstbomenoorlogen').

Een fenomeen dat reeds aan het einde van de jaren zestig zichtbaar wordt en in de jaren zeventig een zeer prominente plaats gaat innemen, betreft de confrontatie tussen autochtone inwoners van de oude wijken (Afrikaanderwijk, Bloemhof en Hillesluis) en allochtone buurtgenoten die in steeds grotere aantallen de wijken gaan bevolken. Het begint met meldingen van massale vechtpartijen tussen Nederlanders en Zuid-Molukkers: in 1969 wordt melding gemaakt van een vechtpartij in de wijk Feijenoord (hierbij valt een dode), een jaar later speelt een soortgelijk incident in de wijk IJsselmonde. In 1971 wordt melding gemaakt van een rel in de Oleanderstraat (Bloemhof) tussen allochtone en autochtone bewoners. Er worden vijftientig arrestaties verricht wegens openlijke geweldpleging. Een jaar later, in 1973, bereiken de spanningen een hoogtepunt wanneer op 9 augustus, bij een verhuizing in de Goede Hoopstraat in Afrikaanderwijk, moeilijkheden ontstaan tussen Nederlanders en Turkse gastarbeiders. Het conflict escaleert in eerste instantie tot een vechtpartij, waarbij enkele

8. Aangenomen mag worden dat dit eerder zal samenhangen met een gewijzigde inzet van personeel dan met het slinken van het probleem.

Nederlanders door messteken gewond raken. De Turkse verdachten worden door de politie gearresteerd. De dagen na dit incident escaleert het conflict en ontstaan ongeregelde heden tussen Nederlanders en Turken, die zich uitbreiden naar de omliggende buurten Bloemhof en Hillesluis. Uiteindelijk keren jongeren zich tegen de politie en ontstaan botsingen tussen politie en groepen (hoofdzakelijk) Nederlandse jongeren. De rellen, die dagenlang aanhouden, krijgen nationale en internationale aandacht. In totaal worden 91 personen door de politie aangehouden. In de daaropvolgende jaren blijven de spanningen tussen de verschillende bevolkingsgroepen aanhouden, maar tot grootschalige uitbarstingen komt het niet meer. Aan het einde van de jaren zeventig en begin jaren tachtig lopen de spanningen weer op, wanneer Nederlanders in -met name- Afrikaanderwijk hun Turkse buurtgenoten beschuldigen van vernielingen en anonieme bedreigingen. De onvrede richt zich vooral tegen vermeende opkooppraktijken, waarbij woningen met Nederlandse huurders door Turken worden opgekocht, waarna de bewoners worden weggepest om plaats te maken voor Turkse huurders.⁹

Een drietal andere openbare orde-aangelegenheden vragen in de jaren zeventig regelmatig aandacht van de politie in district Groot-IJsselmonde. Het meest prominent zijn de problemen in Katendrecht, waar de bevolking protesteert tegen de prostitutieoverlast en de sex-exploitanten tegen sluiting van hun nering. Regelmatig komt het tot botsingen tussen enerzijds de bevolking van Katendrecht en exploitanten van sex- en gokhuizen en anderzijds tussen deze groepen en de politie. Meerdere malen leidt dit tot grote ongeregelde heden, die tot ver over de grenzen van Katendrecht de aandacht trekken. Vanaf het begin tot circa midden jaren zeventig wordt door de politie ook veel aandacht besteed aan de problemen rondom het woonwagenveld 'De Kievit' in de wijk IJsselmonde. Met name het aangrenzende sloofterrein veroorzaakt veel overlast voor de omgeving, ook wordt een aantal keren opgetreden tegen overbezetting van het veld. Vanaf begin jaren zeventig beginnen ook de voetbalwedstrijden in het Feyenoordstadion meer aandacht van de politie te vragen. Met name baldadigheid, vernieling, diefstal en geweld nemen snel in omvang toe, zowel vóór, tijdens, als ook na afloop van de wedstrijden. Dieptepunt vormen de vechtpartijen op de tribunes tijdens de wedstrijd Feyenoord-Tottenham-Hotspurs in 1974, waarbij 150 gewonden vallen.

9. De problemen beperken zich in deze periode niet tot botsingen tussen Nederlanders en Turken, ook spanningen binnen de Turkse gemeenschap leiden tot opstootjes. Tevens wordt melding gemaakt van een gespannen relatie tussen Nederlanders en 'rijksgenoten'.

In de eerste helft van de jaren tachtig blijven de problemen tussen de verschillende bevolkingsgroepen in de oude wijken bestaan. Regelmatig wordt melding gemaakt van opstootjes en ongeregelde heden. Ook de baldadige jeugd in met name de oude wijken blijft de aandacht vragen. Vooral wanneer in 1980, gedurende enkele maanden, in aanloop naar de traditionele kerstbomenoorlog, ongeregelde heden plaatsvinden tussen twee rivaliserende jeugdgroepen in Bloemhof. Ook de problemen naar aanleiding van de sexindustrie in Katendrecht blijven een rol spelen, evenals problemen rondom voetbalwedstrijden in het Feyenoordstadion. De opkomst, begin jaren tachtig, van evenementen in het Feyenoordstadion, met name popconcerten, leidt tot omvangrijke verschuivingen in de inzet van de politie in district Groot-IJsselmonde. Problemen die worden genoemd in verband met de oude wijken veranderen ook van karakter. Steeds meer wordt melding gemaakt van illegale activiteiten, zoals de illegale verkoop van auto's, illegale cafés en gokpanden. Daarnaast gaan problemen rondom drugsverslaving een grotere rol spelen, zoals overlast door dealerpanden en junks. Deze laatste groep wordt in de jaarverslagen meermalen verantwoordelijk gehouden voor de sterke criminaliteitsstijging in het gebied. Veel problemen worden tevens in verband gebracht met de stadsvernieuwing, die in deze periode in volle gang is in de oude wijken. Leegstaande panden trekken allerlei illegale activiteiten aan en slooppanden werken vernieling en brandstichting in de hand. Twee nieuwe terreinen vragen in deze periode veel aandacht van de politie. Allereerst de nieuwbouwwijk Beverwaard, waar tussen 1980 en 1987 de bevolking groeit van duizend tot circa 23 duizend inwoners. In het jaarverslag over 1983 wordt melding gemaakt van grote spanningen tussen bevolkingsgroepen, die leiden tot "explosieve situaties". Daarnaast worden baldadigheid en vernieling aan in aanbouw zijnde woningen genoemd. Een tweede aandachtsterrein betreft de wijk Feijenoord, in het bijzonder het woningencomplex 'de Peperklip', waar vanaf midden jaren tachtig veel problemen zijn met overlastveroorzakende jeugd en verpaupering.

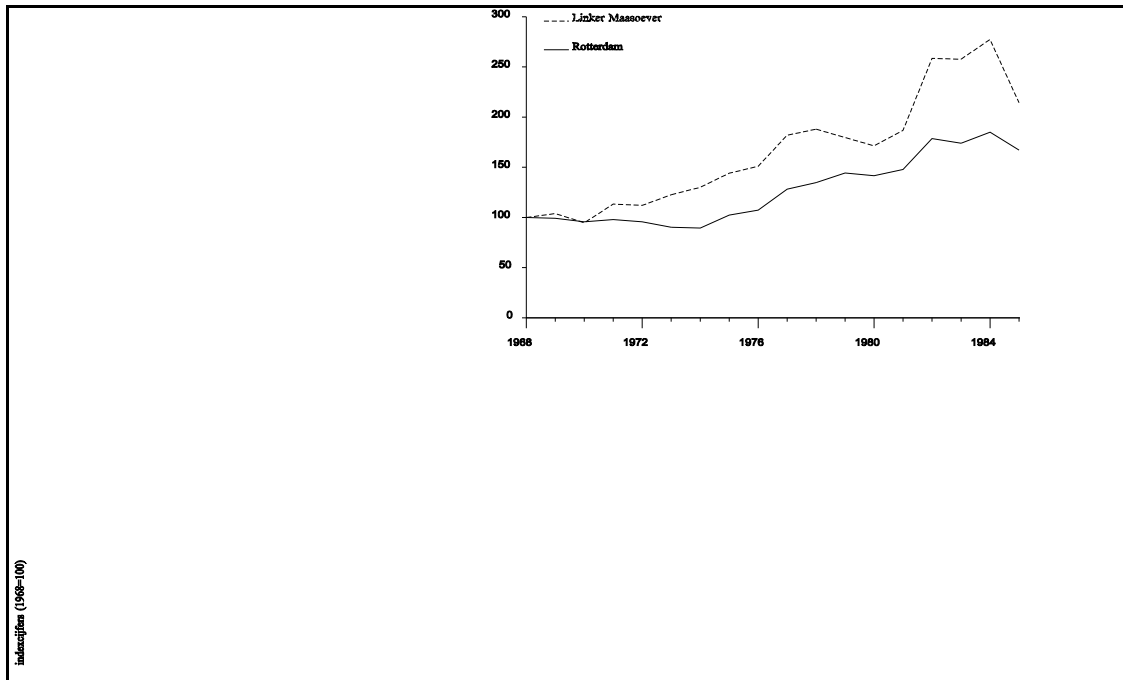
De activiteiten van de recherche lopen uiteraard voor een deel parallel aan de hierboven beschreven gebeurtenissen, maar hun verslagen zijn tevens geschikt om de ontwikkeling in de aard van de ter kennis gekomen misdrijven in deze periode wat beter te bekijken. Het is slechts mogelijk een zeer globaal beeld te schetsen. Dit laat zien, dat in de tweede helft van de jaren zestig met name veel (brom)fietsdiefstallen en -in toenemende mate- winkeldiefstallen worden gerapporteerd. De recherche in Rotterdam-Zuid heeft er een

speciale rijwielrechercheur voor in dienst. Overige vermogensdelicten, zoals inbraken (vooral in keten en op scholen, gepleegd door jongeren van 18 tot 21 jaar), diefstal uit auto's en automaten, worden ook in toenemende mate geregistreerd. (Opvallend in dit verband is, dat enkele jaren achtereen melding wordt gemaakt van vernieling bij inbraak en diefstal uit auto's, die qua schade in geen verhouding staat tot de waarde van de buit.) Met name in Katendrecht 'produceert' de sexindustrie veel afgeleide criminaliteit, zoals vecht- en steekpartijen en handel in verdovende middelen. Vanaf eind jaren zestig wordt in de jaarverslagen regelmatig gemeld, dat het aantal agressieve delicten toeneemt, hoewel dit niet direct in de aangiftecijfers is terug te zien. Toch blijkt, zeker in de daaropvolgende jaren, uit een aantal gegevens dat er inderdaad sprake is van toenemend geweld. Zo worden in de jaren zeventig steeds meer roofovervallen gepleegd en wordt steeds meer melding gemaakt van wapengebruik, steek- en schietpartijen. Echter, aangezien in deze periode het aantal vermogensdelicten eveneens in hoog tempo toeneemt, blijft het aandeel van de geweldsdelicten op het totaal aantal delicten relatief gering. Van een verschuiving van vermogens- naar geweldsdelicten is geen sprake, eerder kan worden gesproken over een verharding van de vermogenscriminaliteit door een toenemend gebruik van (bedreiging met) geweld. Het is moeilijk een goede inschatting te maken van de ontwikkeling van ruweheidsmisdrijven, maar het aantal meldingen van vernieling lijkt in de onderhavige periode min of meer constant.

Nog moeilijker dan een inschatting te maken van ontwikkelingen in de aard van de misdrijven, is een beoordeling van de spreiding van delicten naar lokatie. De jaarverslagen maken duidelijk, dat van de wijken in district Groot-IJsselmonde vooral Katendrecht een prominente en voortdurende bron van zorg is, tot het midden van de jaren tachtig toe. Na de rellen in 1972 worden ook de gebeurtenissen in Afrikaanderwijk op de voet gevolgd. Wat de rol van deze wijk -en ook van de wijken Bloemhof en Hillesluis- is in het criminaliteitsbeeld van Groot-IJsselmonde, kan niet bevredigend worden beantwoord. Uit bovenstaande samenvatting van de jaarverslagen komt het beeld naar voren van wijken die vooral worden gekenmerkt door sociale onrust en daarmee samenhangende problemen, zoals overlastveroorzakende jeugd. Toch wordt in het jaarverslag van 1981 ten aanzien van de wijken die worden bediend door het bureau Sandelingplein (dit zijn Bloemhof, Hillesluis en Vreewijk) gesteld, dat het om een rustig gebied gaat. Wel kan worden opgemerkt dat, in zijn algemeenheid, deze wijken -vooral Afrikaanderwijk- nadrukkelijker figureren in de beschouwingen van de politie dan de andere wijken van het district. Of dit ook een goede

maat is van de hoeveelheid criminaliteit die in dit gebied plaatsvindt, kan hieruit niet zonder meer worden afgeleid.

Figuur 3 Aantal onderzoeken door Rotterdamse jeugdpolitie (jaartrend 1968-1985)

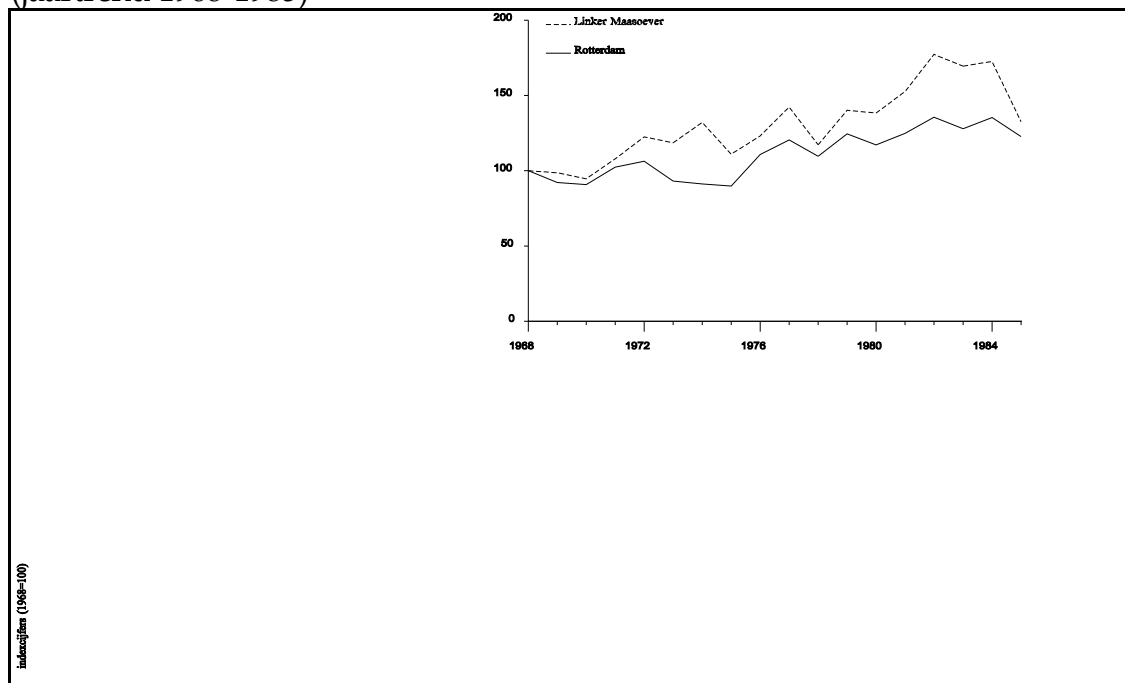
2.2. Gegevens van de kinderpolitie

De cijfers van de jeugdpolitie zijn, meer dan bij de gegevens betreffende misdrijven en meldingen het geval is, vooral een weergave van de produktie(capaciteit) van het politieapparaat. Ze zijn nauwelijks te gebruiken om de ontwikkeling van de jeugdcriminaliteit in kwantitatieve zin te bepalen. Wel is het interessant verschuivingen binnen de totalen te bestuderen.

De figuren 3 en 4 laten respectievelijk het jaarlijks aantal onderzoeken zien, dat de jeugdpolitie tussen 1968 en 1985 heeft verricht, en het aantal jeugdigen waarmee ze jaarlijks contact heeft gehad. Uit de vergelijking van figuur 3 met figuur 1 kan worden afgeleid, dat de stijging van het aantal verrichte onderzoeken door de jeugdpolitie niet gelijk opgaat met de stijging van het aantal meldingen en misdrijven. Het aantal onderzoeken -voor heel Rotterdam- ligt midden jaren tachtig circa 150 à 200 procent hoger dan in 1968, het aantal meldingen en misdrijven ligt in dezelfde periode circa 350 à 400 procent hoger dan in 1967.

In figuur 4 is te zien dat het jaarlijks aantal contacten met minderjarigen nog minder is gestegen; voor heel Rotterdam ligt het aantal midden jaren tachtig zo'n vijftieng procent boven het aantal van 1968. In beide figuren is tevens te zien, dat de werkzaamheden van de jeugdpolitie in Rotterdam-Zuid, met name begin jaren tachtig, een sterkere stijging vertonen dan in de rest van Rotterdam. Dit beeld bevestigt de indruk van de recherche dat Rotterdam-Zuid in de jaren zeventig en tachtig een inhaalslag heeft gemaakt ten aanzien van criminaliteitsontwikkelingen.

Figuur 4 Aantal contacten van Rotterdamse jeugdpolitie met minderjarigen (jaartrend 1968-1985)

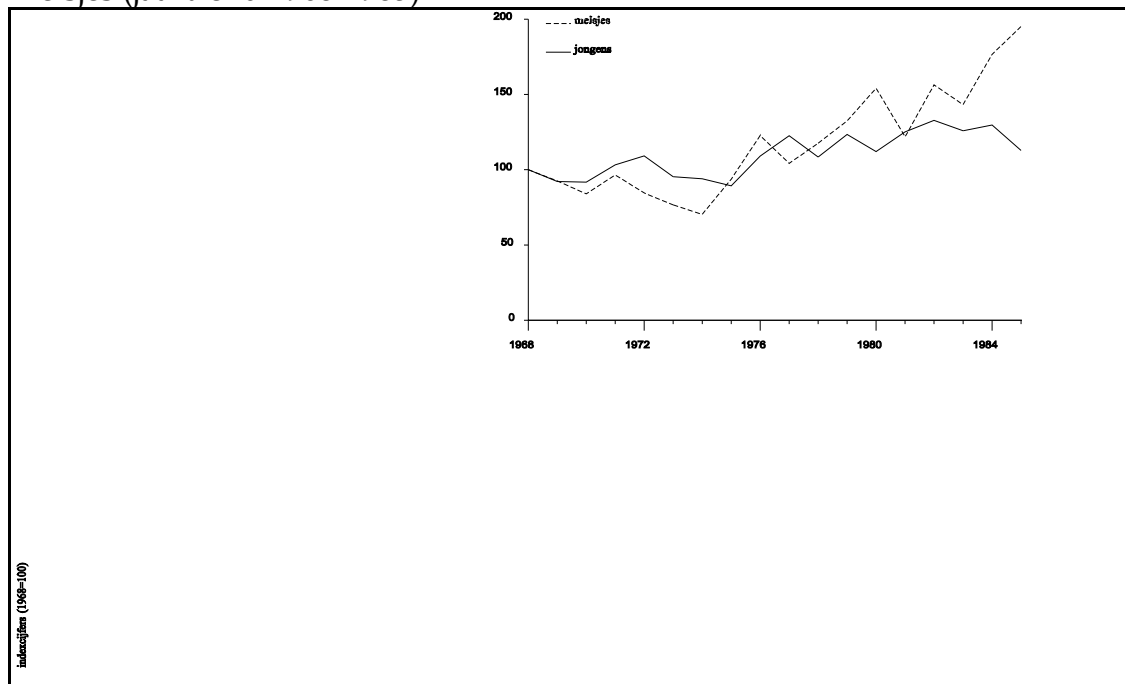

In figuur 5 op de volgende pagina is het aantal contacten met jeugdigen in de periode 1968-1985 uitgesplitst naar jongens en meisjes. We zien vanaf begin jaren tachtig een verschuiving optreden naar een groter aantal contacten met meisjes. Dit beeld is in overeenstemming met de landelijke trend (zie Junger-Tas et al. 1992, p. 18-24). Uit de landelijke politiestatistiek blijkt, dat het aantal meisjes dat in contact kwam met de jeugdpolitie, na 1985 weer is afgenomen om aan het begin van de jaren negentig weer toe te nemen. Omdat het bij de contacten met meisjes om relatief kleine aantallen gaat, laat de lijn een tamelijk grillig verloop zien.¹⁰ In het

Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.10.Om deze reden heeft de grafiek alleen betrekking op heel Rotterdam en niet op Rotterdam-Zuid.

algemeen geldt, dat het aantal contacten dat de jeugdpolitie met meisjes heeft, in de jaren tachtig in absolute en relatieve zin is toegenomen.

Figuur 5 Aantal contacten van Rotterdamse jeugdpolitie met jongens en meisjes (jaartrend 1968-1985)

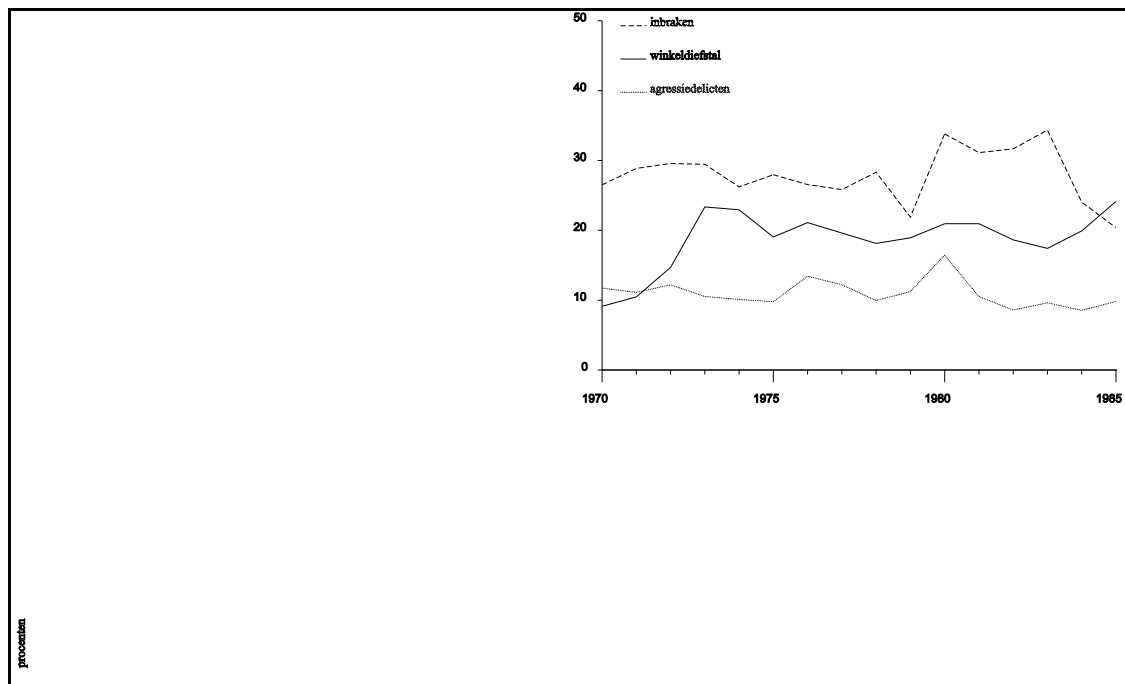

Figuur 6 op de volgende pagina laat de verdeling van onderzoeken naar type delict zien voor de jeugdpolitie van de linker Maasoever (Rotterdam-Zuid).¹¹ We zien dat de onderzoeken in meer dan de helft van de gevallen betrekking hebben op inbraken, winkeldiefstal en agressiedelicten en dat de verhoudingen tussen de verschillende delicten gedurende alle jaren vrij constant zijn.¹² De meeste onderzoeken hebben betrekking op inbraken, aan het begin van de jaren tachtig gold dit zelfs voor één op de drie zaken.

11.Het beeld voor Rotterdam als geheel wijkt nauwelijks af.

12.De niet-genoemde delicten hebben met name betrekking op (overige vormen van) diefstal.

Figuur 6 Verrichte onderzoeken door jeugdpolitie Linker-Maasoever naar type delict (jaartrend 1970-1985)

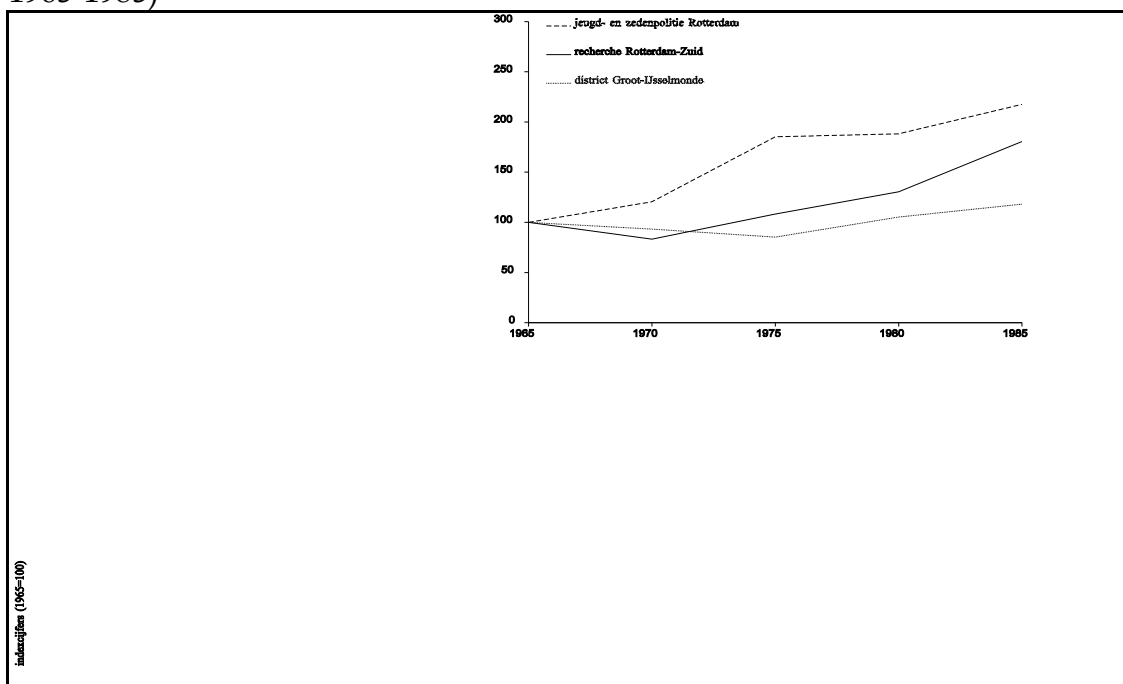
2.3. De personeelontwikkeling van het politieapparaat in relatie tot ontwikkelingen in de geregistreerde criminaliteit¹³

Als zijstap is het wellicht interessant te bekijken hoe het politieapparaat in de periode 1965-1985 heeft gereageerd op de criminaliteitsontwikkelingen. Er wordt wel beweerd dat de omvang van het apparaat zelf van invloed is op de geregistreerde criminaliteit: een groter apparaat is in staat meer aangiften terzake van misdrijven op te nemen en meer misdrijven op te sporen, waardoor de geregistreerde criminaliteit zal toenemen. Hoewel dit effect voor wat betreft de ter kennis gekomen misdrijven zeker niet moet worden uitgevlakt, kan worden gesteld dat de ontwikkeling van het aantal meldingen deze verbondenheid met de omvang van het apparaat in mindere mate of zelfs helemaal niet kent, omdat alle meldingen automatisch geregistreerd worden (vanwege de 24-uursbezetting), los nog van de vraag of de politie er enige inzet op pleegt. Uit figuur 1 bleek, dat het aantal ter kennis gekomen misdrijven en meldingen, uitgezonderd de tweede helft van de jaren tachtig, een bijna identieke trend laten zien tussen 1967 en 1992. Hiermee is niet automatisch aangetoond dat het aantal misdrijven in deze

13. We zijn ons bewust van de beperkingen van deze analyse. Naast personele capaciteit kunnen ook andere kenmerken van het politieapparaat in relatie staan tot ontwikkelingen in de geregistreerde criminaliteit, zoals de aanschaf van apparatuur en automatisering.

periode ook reëel met 400 à 500 procent is gestegen, omdat in de meldingenregistratie, behalve openbare orde-zaken en misdrijven, ook veel verkeersmeldingen zijn opgenomen. Het is zeer wel mogelijk dat met name deze laatste soort sterker in aantal is gestegen dan meldingen betreffende misdrijven en openbare orde. Aan de andere kant wekt de bijna identieke trend in beide registraties de indruk dat er een sterke samenhang bestaat tussen het aantal zaken dat mensen bij de politie melden en het aantal misdrijven dat plaatsvindt.

Figuur 7 Personeelsverloop Rotterdamse politie-onderdelen (vijfjarentrend 1965-1985)

In figuur 7 is het personeelsverloop getoond van drie onderdelen van de Rotterdamse politie in de periode 1965-1985, op basis van vijfjaarlijkse meting. Bij alle onderdelen gaat het om de totale personeelsomvang.¹⁴ Zowel bij de jeugd- en zedenpolitie, als bij het district Groot-IJsselmonde en de Recherche in Rotterdam-Zuid, blijft de personeelsaanwas ver achter bij de stijging van de criminaliteit, zoals deze in de figuren 1 en 2 naar voren komt. De recherche en de geüniformeerde dienst maken in de jaarverslagen met grote regelmaat melding van personeelstekorten.

Uit de verslagen van de recherche in Rotterdam-Zuid kan worden afgeleid hoe de personeelsomvang zich heeft ontwikkeld in relatie tot de stijgende criminaliteit. In de jaren zestig wordt gemeld dat de personeelsomvang voldoende is om alle zaken te behandelen. In 1971

wordt voor het eerst melding gemaakt van een overstelpende hoeveelheid werk, alleen de grotere zaken kunnen nog worden aangepakt. Deze werkwijze kan de recherche enige tijd volhouden, maar op den duur alleen door een zeer groot aantal overuren te maken.¹⁴ Na verloop van tijd wordt echter gemeld dat niet alle grote zaken meer behandeld kunnen worden, men moet gaan selecteren. In 1978 vindt er een sterke uitbreiding van de recherche plaats, met name van centrale diensten, die actief zijn op specifieke terreinen, zoals zware misdrijven en verdovende middelen.

Voor de geüniformeerde dienst van district Groot-IJsselmonde kan, met betrekking tot het personeelsvraagstuk, een zelfde verhaal worden verteld. In tegenstelling tot de recherche en de kinderpolie, is hier tot 1985 nauwelijks sprake van personeelsaanwas, tot 1975 is zelfs sprake van personeelsdaling. Deze omstandigheden zijn uiteraard van invloed op de activiteiten van het apparaat, met name de assistentie- en preventiesurveillance. De assistentiesurveillance per auto (AS) is gericht op het assisteren bij incidenten die -vooral door het publiek- aan de meldkamer worden gerapporteerd. De AS wordt in 1966 in district Groot-IJsselmonde uitgevoerd met een 24-uursbezetting van drie auto's. Het gemiddeld aantal meldingen per maand bedraagt dan circa acht- à negenhonderd. In 1992 bestaat de AS in Groot-IJsselmonde nog steeds uit een 24-uursbezetting van drie auto's. In dat jaar bedraagt het gemiddeld aantal meldingen per maand circa vierduizend. Hoewel aan de preventiesurveillance (PS; te voet, per fiets of auto) voortdurend groot belang wordt gehecht, wordt keer op keer in de jaarverslagen gemeld, dat deze vorm van surveillance niet goed van de grond is gekomen of niet goed heeft kunnen functioneren, omdat het benodigde personeel elders -zowel binnen als buiten de eigen afdeling- moest worden ingezet om te assisteren bij ongeregelde heden, voetbalwedstrijden, speciale evenementen et cetera. Bij lezing van de jaarverslagen wordt duidelijk dat de preventiesurveillance geen hoge prioriteit geniet; bij drukte schiet deze activiteit er het eerst bij in. Niettemin worden enkele vormen van preventieve surveillance gestart die succesvol zijn, zoals de projectsurveillance, die zich aanvankelijk vooral op het

14. Ten aanzien van de Recherche in Rotterdam-Zuid moet worden opgemerkt, dat geen rekening is gehouden met de personeelsaanwas bij centrale recherchediensten, die vanaf eind jaren zeventig sterk gegroeid zijn.

14. Omdat het in die tijd in het Rotterdamse politieapparaat niet populair is om bij de recherche te gaan werken, vindt er nauwelijks doorstroming van personeel plaats, waardoor jaarlijks tienduizenden overuren moeten worden gemaakt om de grote zaken te kunnen blijven behandelen. In 1970 worden 37 duizend overuren gemaakt, in 1978 bedraagt het aantal overuren zelfs 64 duizend op een totaal personeelsbestand van 417 (recherchepersoneel). Gemiddeld bedraagt het aantal overuren in dat jaar 153 per persoon, in Groot-IJsselmonde ligt dit op 253 uren per persoon.

verkeer richt, maar waarin later steeds meer aandacht wordt besteed aan baldadige jongeren, vandalisme, geweld en dergelijke. De wijk-surveillance komt in de oude wijken het best van de grond. De preventieve surveillance-activiteiten van AS-eenheden komen, door het grote aanbod van meldingen, niet van de grond.

Uit de jaarverslagen wordt duidelijk dat het politieapparaat, waar het de bezetting betreft, onmiskenbaar achter de criminaliteitsontwikkeling heeft aangelopen. Dit is nog het meest zichtbaar aan het begin van de jaren tachtig, waarin bezuinigingen moeten worden doorgevoerd in een periode dat het aantal misdrijven zeer sterk stijgt. In het jaarverslag over 1983 wordt gemeld, dat de bezuinigingen -onder andere een benzinequotering voor de surveillancedienst en het verplicht omzetten van overuren in vrije tijd- de werkvloer beheersen. In dat zelfde jaar stijgt het aantal ter kennis gekomen misdrijven ten opzichte van het voorgaande jaar met 14 procent. De hypothese waarmee we deze paragraaf aanvingen, namelijk dat de groei van het politieapparaat van invloed is (geweest) op de stijging van de geregistreerde criminaliteit, wordt niet bepaald bevestigd door bovenstaande beschrijving. Het lijkt derhalve interessanter de hypothese om te draaien en de vraag te stellen in hoeverre het achterblijven van de productiecapaciteit van het politieapparaat bij de criminaliteitsontwikkeling, van invloed is geweest op die zelfde ontwikkeling. Gezien de beperkte rol die het -voornamelijk reactieve- politieapparaat überhaupt speelt bij de ontwikkeling van criminaliteitsfenomenen, lijkt het gepast terughoudendheid in acht te nemen bij het voor waar houden van deze hypothese.

3. Een beschrijving van de huidige situatie

Bij het beschrijven van veel voorkomende misdrijven, en zeker bij misdrijven gepleegd door jeugdigen, doet zich de vraag voor op basis van welke bronnen dit het best kan geschieden. Alle bronnen bevatten eigenschappen, die in meer of mindere mate aanleiding kunnen geven tot vertekeningen in de uitkomsten. Vaak is niet duidelijk hoe sterk de vertekening is of in welke richting ze optreedt. Dit pleit voor een 'catch all' strategie, waarbij zoveel mogelijk bronnen naast elkaar worden gebruikt. Hiermee kan een situatie worden gecreëerd, waarin de resultaten van de ene bron worden gebruikt om de resultaten van andere bronnen te beoordelen. Aldus kan een beter inzicht worden verkregen in de mogelijkheden en beperkingen van de diverse bronnen. Deze strategie zal hier worden

gevolgd. Een uitgebreide verhandeling over de mogelijkheden en beperkingen van de diverse bronnen zal achterwege blijven; er wordt volstaan met een korte aanduiding van iedere bron. De nadruk ligt op het in kaart brengen van de objectieve criminaliteitssituatie in de drie wijken, waarbij vergelijkingen worden getrokken tussen de wijken onderling en met andere delen van de stad. In paragraaf 3.6 wordt kort ingegaan op enkele aspecten van de subjectieve veiligheidssituatie.

Voor de beschrijving wordt in de eerste plaats gebruik gemaakt van gegevens uit slachtofferonderzoek, dat in 1991 en 1993 onder een steekproef van de Rotterdamse bevolking is gehouden. Daarnaast worden een drietal politieregistraties geanalyseerd, te weten de aangiftenregistratie van de herkenningdienst, de meldingenregistratie van de meldkamer en de verdachtenregistratie van de jeugdpolitie, welke betrekking heeft op jeugdige first offenders tegen wie géén proces-verbaal is opgemaakt wegens misdrijf.¹⁵ We zullen, kortom, kijken naar gegevens omtrent slachtoffers, daders en gebeurtenissen.

Van iedere bron zal een tabel met kerngegevens worden gepresenteerd, waarin de wijken Bloemhof, Hillesluis en Afrikaanderwijk -soms samengevoegd vanwege een te gering aantal waarnemingen per wijk- worden vergeleken met een drietal controlewijken in Rotterdam-Noord (rechter-Maasoever) en de rest van Rotterdam. De drie controlewijken op de rechter-Maasoever, welke alleen in combinatie worden bekeken, zijn Nieuwe Westen, Middelland en Oude Noorden. De keuze voor deze wijken houdt verband met het feit, dat ze in 1991 qua achterstandscore het dichtst lagen bij de drie wijken in Rotterdam-Zuid. De achterstandscore per buurt is een constructie van het Rotterdams Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS 1992b), waarin op basis van een aantal sociale indicatoren een inschatting wordt gemaakt van de sociaal-economische situatie van een buurt in vergelijking met andere buurten.¹⁶

3.1. Slachtofferonderzoek onder de Rotterdamse bevolking

15. Gegevens over jeugdige daders tegen wie wel een proces-verbaal wegens misdrijf is opgemaakt, waren op het moment van schrijven nog niet beschikbaar voor analyse.

16. De sociale indicatoren zijn: gemiddeld onderwijsniveau, thuiswonende bijstandsontvangers, aandeel buitenlanders, werkloosheid, mobiliteit, gemiddeld bouwjaar, aandeel gezinnen en gemiddeld inkomen. De achterstandscore van de wijken Bloemhof, Hillesluis en Afrikaanderwijk bedroeg in 1991 gemiddeld -1.39, de gemiddelde achterstandscore van de genoemde controlewijken bedroeg in dat jaar -1.38. (Het betreft hier Z-scores, met een gemiddelde waarde van nul voor alle wijken van Rotterdam en een standaarddeviatie van één). Voor de zes genoemde wijken geldt, dat ze dicht bij elkaar op deze schaal liggen.

Zowel in juni 1991 als in juni 1993 werd in Rotterdam een grootschalig veldonderzoek gehouden, waarbij een steekproef uit de Rotterdamse bevolking telefonisch werd ondervraagd over slachtofferschap dat in het afgelopen jaar (van juni tot juni) werd ervaren. Ook andere kwesties met betrekking tot sociale veiligheid en politie kwamen aan de orde (Van der Berg 1991; Van Dijk 1993). Het onderzoek, dat ten dele door de Rotterdamse (regio)politie werd gefinancierd, had tot doel meer zicht te krijgen op criminaliteitsontwikkelingen in de stad en beleving van veiligheid en politieoptreden door de burgers. Deze zogenaamde 'politiemonitor bevolking' maakte in 1993 deel uit van een landelijk slachtofferonderzoek (N=50.704; Geerlof 1993). In 1991 stond het onderzoek op zichzelf (als *pilotstudy*).

De steekproef van 1991 was beduidend groter dan die van 1993. In het eerste jaar werd een steekproef getrokken, die geacht werd representatief te zijn voor de bevolking van een politiesector (deel van politiedistrict; meestal twee à drie wijken). De netto-steekproef bedroeg in dat jaar 6295 respondenten. Met de steekproef van 1993 werd gestreefd naar representativiteit op het niveau van politiedistricten, waardoor kon worden volstaan met een kleinere steekproef. De netto-omvang van de steekproef in dat jaar bedroeg 2394 respondenten. In beschouwingen over de representativiteit van de steekproeven, werd gekeken naar leeftijd en geslacht. Beide keren werd geconstateerd dat jongeren en mannen licht ondervertegenwoordigd waren. Het onderzoek van 1993 biedt echter ook nog een ander criterium om de representativiteit vast te stellen. In dit onderzoek is aan de respondenten gevraagd of zij van oorsprong Nederlander zijn. Ruim 93 procent van de respondenten beantwoordde deze vraag bevestigend. Gegevens van het COS (1993, p. 34) wijzen echter uit, dat het percentage inwoners van Rotterdam, dat gerekend kan worden tot de groep etnische minderheden of allochtonen, op 1 januari 1993 circa 20 tot 40 procent van de totale bevolking bedroeg.¹⁷ De migrantenpopulatie is dus sterk ondervertegenwoordigd in de steekproef van 1993. Dit geldt

17. Het percentage van circa 20 of 40 procent is afhankelijk van de gehanteerde definities. In de eerste groep (eerste 20%) -door het COS gedefinieerd als etnische minderheden- zitten alle inwoners met een niet-Nederlandse nationaliteit, wier geboorteland en het geboorteland van de ouders anders is dan Nederland. In de tweede groep (overige 20%) zitten, behalve etnische minderheden, ook allochtonen -definitie COS, voor wie geldt dat ze niet voldoen aan alle bovengenoemde criteria, maar evenmin voldoen aan alle criteria die gelden voor autochtonen. Dit zijn: Nederlandse nationaliteit, persoon geboren in Nederland en ouders geboren in Nederland.

overigens niet alleen voor de steekproef als geheel, maar ook voor de respondenten uit de wijken waar we onderzoek naar doen. Zo ligt het aantal respondenten dat zichzelf van oorsprong Nederlander noemt in de wijken Bloemhof, Hillesluis en Afrikaanderwijk op ruim 84 procent en in de controlewijken op ruim 93 procent. Uit demografische statistieken van het COS (1992a) blijkt, dat het aantal inwoners dat niet de Nederlandse nationaliteit heeft, in deze wijken op respectievelijk 35 en 28.5 procent ligt, hetgeen aanzienlijk hoger is dan de 16 en 6.7 procent in de steekproef.¹⁸

Naast de ondervertegenwoordiging van migranten in de steekproef, dient opgemerkt te worden dat de respondentpopulaties voor de wijken waarover uitspraken worden gedaan, dermate klein zijn, vooral in 1993, dat voorzichtigheid is geboden bij generalisaties, vooral ten aanzien van delicten die relatief weinig vóórkomen. De betrouwbaarheidsmarges (steekproefafwijkingen) kunnen in deze gevallen verantwoordelijk zijn voor de verschuivingen. Om het probleem enigszins binnen de perken te houden, zullen geen afzonderlijke wijken worden vergeleken, maar clusters. Tenslotte moet worden vermeld, dat in de politiemonitor van 1991 niet alle respondenten uit Afrikaanderwijk als zodanig herkenbaar zijn. De uit deze wijk afkomstige respondenten zijn in dit onderzoek gecodeerd als woonachtig in een andere wijk. Een deel van deze respondenten kon worden gehecodeerd naar de juiste woonbuurt door middel van een controlevariabele, maar onbekend is of dit voor alle respondenten is gelukt.

Tabel 1 op de volgende pagina toont de objectieve criminaliteitscijfers voor de wijken Bloemhof, Hillesluis en Afrikaanderwijk (gemiddeld), afgezet tegen de controlewijken in Rotterdam-Noord en de rest van Rotterdam.¹⁹ Niet alle delicten waar de respondenten slachtoffer van zijn geworden, zijn in de tabel opgenomen, doch slechts de delicten die plaatsvonden in de eigen buurt. Dit betekent dat gebeurtenissen als aanrijding, bedreiging, diefstal uit auto en fietsendiefstal, waarvan mensen relatief vaak buiten de eigen woonbuurt slachtoffer worden, in mindere mate vóórkomen. Voor de overige delicten geldt, dat zij in veruit de meeste gevallen in de

18. Met betrekking tot de bevolkingsstatistiek kan worden gesproken van een 'conservatieve' telling, omdat alleen wordt gekeken naar nationaliteit en niet naar etniciteit. Bovendien dateren de statistieken van 1 januari 1992. Het aandeel van migranten in de Rotterdamse bevolking, zeker in de hier genoemde wijken, neemt jaarlijks toe.

19. Wanneer in het vervolg wordt gesproken over 'Rotterdam', 'heel Rotterdam' en 'het stedelijk gemiddelde', wordt bedoeld Rotterdam *minus* de zes wijken.

HOOFDSTUK VI

Tabel 1: Criminaliteitscijfers uit Rotterdams slachtofferonderzoek ('Poli-tiemonitor') voor de perioden 1990-1991 en 1992-1993 (juni tot juni)

	Afrikaanderwijk Bloemhof Hillesluis		Nieuwe Westen Middelland Oude Noorden		rest van Rotterdam	
	'90/'91	'92/'93	'90/'91	'92/'93	'90/'91	'92/'93
<i>gemiddeld slachtofferschap in eigen buurt (in procenten)</i>	N= 249	N= 69	N= 445	N= 134	N= 5668	N= 2191
delictcategorieën:						
fietsendiefstal 01	6.0	17.4	19.8	32.1	10.3	16.6
diefstal van auto 02	2.0	0.0	3.6	3.0	1.0	1.8
diefstal uit auto 03	16.1	15.9	25.6	47.7	10.8	22.0
vernieling/diefstal vanaf auto 04	25.3	36.2	33.5	53.7	19.0	32.3
tasjesroof met geweld 05	1.0	0.0	2.5	0.0	1.0	1.1
idem zonder geweld* 06	2.4	2.9	2.5	6.0	1.5	3.7
poging woninginbraak 07	3.2	17.4	11.3	16.4	5.2	11.6
inbraak uit woning 08	2.0	8.7	6.8	14.2	3.1	7.4
overige diefstal 09	6.0	15.9	6.5	13.4	6.6	10.7
overige vernieling 10	6.0	36.2	11.9	36.6	7.2	13.6
bedreiging 11	4.0	10.1	11.9	14.2	6.0	7.1
mishandeling 12	0.0	4.4	1.0	1.5	1.0	1.1
doorrijden na aanrijding 13	2.0	1.5	2.7	4.5	2.5	1.6
aanrijding (zonder doorrijden) 14	2.0	0.0	4.9	8.2	3.1	4.2
overige delicten 15	3.2	1.5	6.1	9.0	3.3	2.6
verzamelcategorieën:						
delicten m.b.t. auto's (2,3,4)	43.4	52.2	62.7	104.5	30.4	56.0
tasjesroof (5,6)	3.2	2.9	4.5	6.0	2.4	4.8
(poging tot) woninginbraak (7,8)	5.6	26.1	18.4	30.6	8.4	19.0
aanrijdingen (13,14)	4.0	1.5	7.6	12.7	5.6	5.9
geweld (11,12)	4.0	14.5	12.6	15.7	6.7	8.2
vermogen (1,2,3,4,6,7,8,9)	57.8	88.4	91.5	156.0	48.9	87.0

*zakkenrollen

woonbuurt van het slachtoffer plaatsvinden. In tegenstelling tot veel rapportages over slachtofferschap, wordt in tabel 1 niet een schatting gegeven van het aantal personen dat in een gebied slachtoffer is geworden van een delict, maar een schatting van het *aantal* delicten waarvan deze personen slachtoffer zijn geworden. In de politiemonitor wordt gevraagd of respondenten in het afgelopen jaar in de eigen buurt slachtoffer zijn geworden van een misdrijf en zo ja, hoe vaak. In tabel 1 is op basis van deze gegevens een slachtoffergemiddelde berekend (aantal delicten gedeeld door aantal inwoners). De reden om niet te kiezen voor het aantal personen dat in een gebied slachtoffer is geworden, maar voor het aantal slachtoffers, is gelegen in de vergelijking die moet plaatsvinden met gegevens uit de politieregistraties. De vergelijking tussen enerzijds de ontwikkeling van het aantal criminele gebeurtenissen (op basis van politieregistraties) en anderzijds de ontwikkeling van het aantal personen dat slachtoffer is geworden van een delict (op basis van slachtofferonderzoek) is geen zuivere, omdat bij de laatste geen rekening wordt gehouden met het *aantal* delicten waarvan mensen slachtoffer zijn geworden. Het is allerm minst onwaarschijnlijk dat, bij een vergelijking tussen gebieden en in de tijd, een zelfde aantal personen slachtoffer wordt van een zeer verschillend aantal delicten.

In tabel 1 zijn de delictcategorieën gepresenteerd zoals deze aan de respondenten zijn voorgelegd. Daaronder zijn enkele verzamelcategorieën aangemaakt. Wanneer we kijken naar de ontwikkelingen tussen 1990-1991 en 1992-1993 voor heel Rotterdam, zien we dat het slachtofferschap van een aantal delicten in deze periode zeer sterk is toegenomen. Het slachtofferschap van vermogensdelicten nam toe van circa 49 naar 87 procent (een stijging van ruim 78 procent), het aantal delicten met betrekking tot auto's -vooral vernieling aan en diefstal uit en vanaf auto's- nam toe met ruim 84 procent, bij (poging tot) woninginbraak is sprake van meer dan een verdubbeling van het aantal delicten. Ook het aantal vernielingen en fietsdiefstallen nam over de hele linie zeer sterk toe. De geweldsdelicten namen in deze periode licht toe. Een uitzondering hierop vormt de sterk gestegen tasjesroof, maar hierbij gaat het om dermate kleine aantallen, dat de verschuiving ook veroorzaakt kan zijn door steekproefafwijkingen.

Het slachtofferschap ten aanzien van vermogensdelicten en 'autodelicten' in de buurten Afrikaanderwijk, Bloemhof en Hillesluis (verder aangeduid als ABH-wijken) ligt, in vergelijking met de rest van Rotterdam, op een overeenkomstig niveau in 1993. In 1991 scoorden deze wijken nog beduidend hoger dan de rest van Rotterdam. Opvallend zijn echter de zeer sterke stijgingen in het slachtofferschap van (poging tot) woninginbraak en geweldsdelicten (met name bedreiging). Het slachtofferschap voor deze delictsoorten lag in de periode 1990-1991 onder het stedelijk gemiddelde, in de periode 1992-1993 lag het er boven. Ook fietsendiefstal en vernieling/ diefstal vanaf auto stegen in deze periode bovengemiddeld. Slachtofferschap van tasjesroof in de eigen buurt lag in beide perioden rond het stedelijk gemiddelde. Een wel zeer opvallende stijging vertoont het aantal vernielingen. Ten dele zou deze stijging verklaard kunnen worden uit een gewijzigde vraagstelling,²⁰ maar dan zou dit effect ook zichtbaar moeten zijn in de andere wijken. Weliswaar vertonen ook de controlewijken een zeer sterke stijging, maar deze is niet zichtbaar in de rest van Rotterdam.

De controlewijken laten ten aanzien van praktisch alle delictsoorten veel hogere slachtofferratio's zien. Zo ligt het aantal delicten met betrekking tot auto's en vermogensdelicten in het algemeen op een niveau dat twee keer of bijna twee keer zo hoog is als in de andere wijken, inclusief de ABH-wijken. Ook ten aanzien van tasjesroof en woninginbraak liggen de percentages (veel) hoger dan elders. Alleen ten aanzien van geweldsdelicten en vernielingen is -met name in 1993- het onderscheid met de ABH-wijken niet zo groot.

3.2. Aangiftenregistratie van de politie

20. In 1991 wordt gevraagd of men slachtoffer is geworden van vernielingen "anders dan aan de auto", in 1993 wordt dezelfde vraag aangevuld met de zinsnede: "bijvoorbeeld aan uw huis of aan planten in de tuin". Deze specificatie kan verhoging van de positieve respons tot gevolg hebben.

De herkenningdienst van de politie registreert processen-verbaal van aangifte (PVA's). Deze hebben voornamelijk betrekking op door het publiek gemelde misdrijven terzake waarvan een proces-verbaal is opgemaakt en ondertekend door de aangever. PVA's kunnen ook worden opgemaakt naar aanleiding van opsporing van misdrijven door de politie. Veruit de meeste aangiften zijn echter afkomstig van het publiek.

Er vinden nogal wat selectieprocessen plaats alvorens een aangifte in de registratie van de politie terecht komt. De eerste twee selecties vinden plaats bij het publiek. Dat moet in eerste instantie een delict waarnemen en vervolgens besluiten om het aan te geven. Het eerste selectiemechanisme is inherent aan alle waarnemingsmethoden, waarbij de bevolking op enigerlei wijze een rol speelt -dus ook slachtofferonderzoek; sommige strafbare feiten kennen geen slachtoffers, andere strafbare feiten worden -door het slachtoffer of getuigen- niet als zodanig gepercipieerd. Het tweede selectiemechanisme heeft betrekking op het besluit om aangifte te doen bij de politie. Skogan (1984) concludeert, na bestudering van tal van studies, dat het besluit van slachtoffers om aangifte te doen, vooral samenhangt met het voordeel dat valt te behalen. Slachtoffers van delicten doen alleen aangifte als de baten (schadevergoeding, wraak, sociale waardering, erkenning van slachtofferschap e.d.) de kosten -in termen van genomen moeite- overstijgen. De aangiftebereidheid neemt toe naarmate de materiële, fysieke en psychische schade groter is. Ook bekendheid met de dader, het al of niet verzekerd zijn, het aantal keren dat men slachtoffer is geworden en het oordeel dat men heeft over de politie, kunnen de aangiftebereidheid positief of negatief beïnvloeden. In de praktijk zijn het vooral vermogensdelicten (met verzekerde schade) en zwaardere geweldsdelicten die worden aangegeven.

Ook bij de politie vinden selecties plaats. In eerste instantie wordt van een melding uit het publiek niet altijd een PVA opgemaakt, omdat het feit niet zwaar genoeg wordt bevonden, de dienstdoende agent geen tijd heeft of het opsporingsbelang gering wordt geacht. Daarnaast moeten de PVA's administratief worden verwerkt en toegezonden aan de (centraal werkende) herkenningdienst. Ook hier kan de nodige uitval plaatsvinden. Tenslotte kan de politie een beleid voeren, waardoor bepaalde misdrijven niet in de officiële registratie komen. Zo worden in Rotterdam van onder andere winkeldiefstal en overtredingen van de Wegenverkeerswet geen PVA's opgemaakt, omdat het opsporingsbelang gering wordt geacht. Van deze zaken wordt wel een schaduwregistratie bijgehouden. Hetzelfde geldt -zoals we

verderop zullen zien- voor het sepotbeleid ten aanzien van jeugdige first offenders, die een misdrijf hebben gepleegd. Ook hier geldt, dat deze misdrijven niet in de aangiftenregistratie zijn terug te vinden.

Tabel 2 (op de volgende pagina) toont de PVA's terzake misdrijven uit het aangiftenbestand van de Rotterdamse politie voor de jaren 1991 en 1992.²¹ Het totaal aantal geregistreerde aangiften in Rotterdam steeg tussen 1991 en 1992 met 21.5 procent van 61.940 tot 75.281. De stijging in de ABH-wijken en controlewijken lag hoger dan in de rest van Rotterdam. Zo steeg het aantal aangiften in de controlewijken met 25.5 procent en in Hillesluis en Afrikaanderwijk met respectievelijk 23.5 en 26.4 procent.

21. Enkele restcategorieën zijn niet opgenomen, waardoor de in de tekst genoemde totalen afwijken van de cijfers in tabel 2. Behalve voltooide misdrijven zijn ook (strafbaar gestelde) pogingen geteld.

Tabel 2: Aangiften bij politie over misdrijven voor de jaren 1991 en 1992

	Bloemhof		Hillesluis		Afrikaanderwijk		controlewijken Noord		rest van Rotterdam	
	1991	1992	1991	1992	1991	1992	1991	1992	1991	1992
<i>Aantal aangiften per 10.000 inwoners:</i> *	548	752	824	993	1030	1279	1419	1784	1008	1210
delicte categorieën:										
beroving	28	20	40	38	43	36	66	86	26	30
overval	4	1	5	8	1	3	1	4	1	2
gewelddadig zedendelict	2	3	2	1	5	3	3	3	3	3
fysiek geweld	10	14	18	24	36	31	22	38	17	22
bedreiging	2	3	6	3	6	3	8	8	3	5
inbraak gebouwen	136	269	212	316	203	409	314	460	216	285
diefstal van voer- en vaartuigen	79	113	128	130	99	130	172	215	143	167
diefstal in/uit gebouwen	43	61	87	101	90	91	112	137	104	125
overige diefstal	187	198	244	261	466	453	612	723	421	486
overig vermogensdelict	3	11	11	18	5	11	38	25	9	13
brandstichting	6	2	3	10	11	7	3	3	4	4
vernietiging aan gebouwen	20	28	38	44	28	39	30	33	21	24
overige vernietiging	29	30	29	37	36	62	37	50	41	45
verzamelcategorieën:										
gewelddadige vermogensdelicten	32	21	45	47	44	40	68	90	27	32
gewelddelicten	14	20	26	28	47	37	33	48	23	30
vermogensdelicten	447	651	683	827	864	1095	1248	1559	893	1076
vernietiging	55	60	70	91	75	107	70	87	65	72
<i>vernietiging per 1000 jeugdigen 10-19 jaar</i>	43	48	53	71	49	70	57	73	63	72
<i>Totaal aantal aangiften (absoluut):</i>	871	1167	1012	1250	1017	1285	6957	8732	51.030	61.870

Het meest opvallend is de stijging van 34 procent in Bloemhof. In Rotterdam als geheel zijn het vooral aangiften van (poging tot) inbraak die met circa 32 procent zeer sterk zijn gestegen. Ook het aantal aangiften van geweldsdelicten steeg met 30 procent, hoewel het hier om veel kleinere aantallen gaat. Diverse vormen van diefstal stegen tussen de 15 en 20 procent. In absolute zin hebben de meeste aangiften, ruim 30 procent van het totaal, betrekking op diefstallen vanaf en uit auto's. Dit delict vult voor ruim driekwart de categorie 'overige diefstal' in tabel 2. In 1992 vonden circa 48 van deze delicten per 1000 inwoners plaats. Voor inbraak was dit 28 delicten per 1000 inwoners (61 delicten per 1000 woningen in 1992 tegen 46 per 1000 het jaar ervoor).

In de wijk Bloemhof zijn met name aangiften van vermogensdelicten, in vergelijking met andere wijken, bovengemiddeld gestegen (met circa 45 procent). Het aantal aangiften van inbraak verdubbelde hier bijna in een jaar tijd. Ook de aangiften van verschillende vormen van diefstal stegen met ruim 40 procent. Echter, over het geheel ligt het aantal aangiften (soms ver) onder het stedelijk gemiddelde en om die reden is het niet verwonderlijk dat de stijgingen hier wat forser zijn uitgevallen.

De ontwikkelingen in Hillesluis volgen grotendeels de stedelijke ontwikkelingen, zij het dat er verschillen bestaan bij specifieke delicten. Zo steeg het aantal aangiften van inbraak en diefstal uit auto's met respectievelijk 50 en 78 procent bovengemiddeld, maar was er geen sprake van stijging van het aantal aangiften met betrekking tot diefstal van (vaar- en) voertuigen. Het aantal aangiften van vermogensdelicten ligt hier, net als in Bloemhof, beneden het stedelijk gemiddelde. Het relatieve aantal vernielingen en gewelddadige vermogensdelicten ligt echter beduidend boven het stedelijk gemiddelde (voor vernielingen geldt dit alleen voor 1993). Opvallend is het bovengemiddelde aantal aangiften van overval. Vooral detaillisten op winkelboulevard 'Zuid' worden hiervan het slachtoffer.

Afrikaanderwijk laat voor verschillende delictsoorten beduidend hogere aangifte-niveaus zien dan de twee andere wijken, met name voor inbraak en diefstal uit auto's. Net als in Bloemhof is hier sprake van een verdubbeling van het aantal aangiften van inbraak in 1992, maar het absolute niveau ligt in 1992 veel hoger dan in Bloemhof en ook royaal boven het Rotterdams gemiddelde. Ook het aantal aangiften van diefstal van voertuigen neemt bovengemiddeld toe in Afrikaanderwijk, maar het absolute niveau blijft onder het stedelijk gemiddelde. Het aantal aangiften van vermogensdelicten ligt in Afrikaanderwijk rond het stedelijk

gemiddelde. Het aantal aangiften van gewelddadige vermogensdelicten, geweldsdelicten en vernieling ligt daarentegen boven het stedelijk gemiddelde, waarbij de eerste twee categorieën in beide jaren een min of meer gelijk aantal aangiften laten zien, terwijl bij de laatste categorie sprake is van een zeer sterke stijging (circa 43 procent).

Het aantal aangiften in de controlewijken ligt voor bijna alle delictsoorten ver boven het Rotterdams gemiddelde en ook ver boven het niveau van Bloemhof, Hillesluis en -in iets mindere mate- Afrikaanderwijk. Zo ligt het aantal aangiften van inbraak in 1992 ruim 60 procent hoger dan in de rest van Rotterdam,²² het aantal aangiften van diefstal uit auto ligt circa de helft hoger. In zijn totaliteit ligt het aantal vermogensdelicten circa 50 procent hoger dan elders. Het aantal aangiften van beroving ligt in 1992 zelfs bijna drie keer zo hoog als in de rest van Rotterdam. Ook het aantal geweldsdelicten ligt beduidend hoger dan elders, maar op een vergelijkbaar niveau met Afrikaanderwijk. Het aantal aangiften van vernieling ligt in deze wijken hoger dan in de rest van Rotterdam, maar lager dan in Afrikaanderwijk. Het totaal aantal aangiften per 10.000 inwoners ligt in deze wijken in beide jaren op het hoogste niveau (178 aangiften per 1000 inwoners in 1992 tegen een gemiddelde van 121 aangiften). Het aantal aangiften in vooral Bloemhof en -in mindere mate- Hillesluis ligt beduidend beneden het stedelijk gemiddelde. In Afrikaanderwijk ligt het totaal aantal aangiften beide jaren rond het stedelijk gemiddelde.

Omdat vernieling voor het overgrote deel een aangelegenheid van jeugdigen is, zijn de aangiften met betrekking tot dit delict ook gerelateerd aan het aantal jeugdigen in de buurt in de leeftijdscategorie van 10 tot en met 19 jaar. Hiermee wordt gecontroleerd voor de mogelijke invloed van verschillen in leeftijdsopbouw tussen de wijken. We spreken over mogelijke invloed, omdat een aanname moet worden gemaakt omtrent de herkomst van de daders. Deze luidt dat jeugdigen dit type delicten vooral in de eigen buurt zullen plegen. In tabel 2 is te zien, dat in géén van de gespecificeerde wijken het aantal aangiften van vernieling duidelijk boven het stedelijk gemiddelde ligt, integendeel, vooral in 1991 ligt het aantal aangiften in de rest van Rotterdam hoger dan in genoemde wijken. Dit effect is het meest zichtbaar in Afrikaanderwijk, wat verklaard kan worden uit het

22. Wanneer het aantal inbraken wordt gerelateerd aan het aantal woningen, is in 1992 sprake van een gelijk niveau in Afrikaanderwijk en de controlewijken. Voor het overige zijn er geen verschillen.

feit, dat ruim 15 procent van de bevolking hier bestaat uit 10 tot 19-jarigen tegen 10 procent in de totale bevolking. In 1992 zijn de verschillen verwaarloosbaar, alleen de wijk Bloemhof valt op door een relatief gering aantal aangiften van vernieling in beide jaren.

3.3. Meldingenregistratie van de politie

De meldkamer van de politie is behalve verbindingscentrum vooral ook de plaats waar het publiek incidenten kan melden betreffende allerlei zaken, waarbij politieassistentie gewenst of noodzakelijk wordt geacht. Dit varieert van meldingen betreffende verkeerd geparkeerde auto's tot meldingen over overvallen en zware geweldsmisdrijven. Omdat de meldkamer altijd bereikbaar is, kunnen alle binnenkomende meldingen worden ontvangen en verwerkt, waarbij permanent een aantal AS-eenheden ter beschikking staat om snel te kunnen reageren op voorvallen. Er wordt gewerkt met een zogenaamde aardcodelijst, volgens welke de binnenkomende meldingen worden geclassificeerd. Aan elk type melding, voorzover genoemd in de aardcodelijst, is een prioriteit verbonden, die bepaalt hoe snel er gereageerd zal worden. Dit kan betekenen dat op drukke tijdstippen geen inzet wordt gepleegd op meldingen met een lage prioriteit. Deze meldingen worden wel geregistreerd.²³

Uit de registratie van het zogenaamde 'flexibel meldkamersysteem' (FMS) is een selectie gemaakt van meldingen die betrekking hebben op misdrijven of openbare orde-aangelegenheden. Dit is circa een kwart van het totale aantal gemelde incidenten. In 1991 kwamen circa 236 duizend meldingen binnen, waarvan ruim 49 duizend konden worden geclassificeerd als zijnde misdrijf- of openbare orde-meldingen. Het gaat hierbij alleen om meldingen vanuit het publiek. Meldingen vanuit het politieapparaat zelf zijn niet geselecteerd.

De FMS-registratie is om meerdere redenen een interessante bron voor criminaliteitbeschrijvend onderzoek. De hiervoor bij de aangiftenregistratie beschreven selectiemechanismen in het politieapparaat zijn hier niet aan de orde. Alles wat het publiek de moeite waard vindt om aan de politie te melden, komt ook daadwerkelijk in de registratie terecht. Hierbij zijn de procedures in hoge mate geautomatiseerd en gestandaardiseerd en geschiedt de invoer van gegevens door getrainde meldkamertelefonisten. De

23. De dubbelmeldingen zijn, na controle, uit het systeem verwijderd. Het ging overigens om een gering aantal. Het FMS kent zelf controlemechanismen om dubbele meldingen op te sporen.

HOOFDSTUK VI

enige beperking is, dat het incident moet vóórkomen in de aardcodelijst, hetgeen betekent dat de politie van mening moet zijn dat er in beginsel AS-inzet op moet plaatsvinden. Meldingen als 'kat in de boom' of verzoeken om informatie zullen meestal niet in de registratie terechtkomen.

Een tweede reden waarom het FMS een interessante bron van informatie is, houdt verband met de hiervoor besproken selectiemechanismen bij het publiek. Voor bijna alle meldingen geldt, dat het publiek direct politieoptreden als noodzakelijk of wenselijk ervaart. In zulke gevallen is het plegen van een telefoontje naar de meldkamer een geringe inspanning. Te denken valt hierbij aan zaken als vernieling, baldadigheid, geluidsoverlast en dergelijke. In de meeste gevallen zal van deze incidenten geen aangifte worden gedaan. Dit geldt vaak ook voor incidenten met een conflictkarakter, zoals ruzies, vecht-, steek- en schietpartijen. Niet zelden is het onderscheid tussen dader en slachtoffer bij dit soort gebeurtenissen nogal vaag, waardoor veelal geen aangifte zal worden gedaan. Deze voorvallen worden echter wel vaak waargenomen door derden en vervolgens gemeld aan de meldkamer. Ook deze bellers zullen zelden overgaan tot het doen van aangifte. In het kort betekent het, dat in de meldkamerregistratie vooral gebeurtenissen met een openbare orde-karakter, bepaalde typen geweldsdelicten en vernielingen beter vertegenwoordigd zullen zijn dan in de aangiftenregistratie. Als zodanig kan deze registratie worden beschouwd als complementair aan de aangiftenregistratie.²⁴

Tabel 3 toont het aantal meldingen (gestandaardiseerd per 10 duizend inwoners) voor de drie buurten in Rotterdam-Zuid, de controlewijken in Rotterdam-Noord en de rest van Rotterdam voor de jaren 1991 en 1992. In totaal kwamen in 1991 ruim 49 duizend meldingen binnen die betrekking hadden op misdrijven of openbare orde-aangelegenheden, in 1992 bedroeg dit aantal bijna 58 duizend, een stijging van ruim 18 procent.²⁵ In de laatste twee kolommen van de tabel is te zien, dat met name de meldingen betreffende vermogensdelicten voor de stijging verantwoordelijk zijn. In Rotterdam (exclusief de zes wijken) steeg het aantal meldingen van deze soort met bijna 48 procent. In deze categorie zijn het vooral de inbraakmeldingen die verantwoordelijk zijn voor de

24.Het gaat niet in alle gevallen om zaken die bij wet strafbaar zijn gesteld, veel incidenten bevinden zich op 'de drempel van strafbaarheid'.

25.Het totaal aantal meldingen steeg in 1992 met 5.5 procent.

HOOFDSTUK VI

stijging; deze stegen in één jaar tijd met 64 procent.²⁶ Het aantal meldingen betreffende geweldsdelicten en gewelddadige vermogensdelicten steeg gemiddeld met 21.5 procent, meldingen betreffende openbare orde stegen met ruim negen procent en het aantal meldingen betreffende vernieling bleef min of meer constant.

26. Het gaat hier om een fractie van de inbraakmeldingen, namelijk meldingen die niet via enig alarmsysteem bij de meldkamer binnenkomen. Het aantal alarmmeldingen is vele malen groter dan wat in tabel 3 is gepresenteerd, maar het is niet mogelijk vast te stellen welk deel van deze meldingen een *vals* alarm betreft.

Tabel 3: Meldingen bij politiemeldkamer over misdrijven en openbare orde-zaken voor de jaren 1991 en 1992

	Bloemhof		Hillesluis		Afrikaanderwijk		contr. wijken Nrd.		rest van R'dam	
	1991	1992	1991	1992	1991	1992	1991	1992	1991	1992
	944	1127	1378	1577	1234	1305	1450	1667	759	890
<i>Aantal meldingen per 10.000 inwoners:</i>										
delictcategorieën:										
beroving	12	7	20	12	18	12	30	35	9	13
overval	5	5	8	14	5	6	7	9	3	4
gewelddadig zedendelict	2	-	1	1	2	-	2	4	1	2
fysiek geweld	24	34	40	43	52	50	45	60	23	26
bedreiging	29	24	29	31	37	37	29	40	14	17
overig geweld	1	2	2	1	4	6	2	4	1	1
inbraak	72	142	110	212	98	153	152	272	73	120
diefstal van voer- en vaartuigen	21	31	44	38	13	34	30	40	22	29
overige diefstal	57	73	76	96	79	107	138	151	56	74
overig vermogensdelict	7	7	8	15	1	16	12	18	6	8
vechtpartij/openlijke geweldpleging	45	38	61	79	79	74	72	67	29	32
baldadigheid/overlast door jeugdigen	59	90	77	78	77	90	68	69	58	62
burengerucht/geluidsoverlast	210	248	327	345	242	169	300	326	165	183
openb. dronkenschap/ordeverstoring	14	9	20	14	19	12	19	21	10	9
overige openbare orde en -gezag	267	262	358	430	382	371	393	398	201	220
vermeling gebouwen	42	65	102	89	49	60	67	66	33	36
overige vermieling	18	28	35	35	17	36	32	37	16	17
graffiti/vervuiling	57	61	60	45	61	70	52	49	38	35
verzamelcategorieën:										
gewelddadige vermogensdelicten	18	12	28	26	23	18	37	44	12	16
gewelddelicten	56	61	71	76	95	93	79	108	39	46
vermogensdelicten	157	253	239	361	190	311	332	481	157	232
openbare orde-zaken	596	647	844	945	799	717	851	882	464	507
vermieling	117	154	196	169	127	166	151	152	87	89
per 1000 jeugdigen 10 - 19 jaar:										
vechtpartij/openlijke geweldpleging	35	30	47	62	52	48	59	56	29	32
baldadigheid/overlast door jeugdigen	46	72	59	61	50	591	56	59	57	62
vermieling	91	123	151	132	84	109	124	128	84	89
Totaal aantal meldingen (absoluut):	1441	1708	1642	1928	1173	1288	6864	7992	37762	44824

Het beeld van de wijk Bloemhof komt op enkele punten overeen met de rest van Rotterdam. Het aantal meldingen van gewelddadige vermogensdelicten en geweldsdelicten ligt op een iets hoger niveau dan elders, maar het verschil is klein. Hetzelfde geldt voor het aantal meldingen van vermogensdelicten. Deze zijn met 61 procent sterker gestegen, vooral meldingen van inbraak stegen zeer fors: het aantal verdubbelde zich in 1992. Zowel meldingen met betrekking tot openbare orde-zaken als vernieling liggen duidelijk hoger dan in de rest van de stad. Het aantal meldingen over burengerucht en geluidsoverlast, en in 1993 ook meldingen over overlast door jeugdigen, ligt eveneens op een hoger niveau dan elders. Ook het aantal meldingen betreffende overige openbare orde, waarin vooral onenigheid op straat en problemen met jongeren rondom de feestdagen in december vóór-komen, scoren hoger. Opvallend is verder dat het aantal meldingen van vernieling niet alleen sterk is gestegen, in tegenstelling tot de rest van de stad, maar ook op een veel hoger niveau ligt dan elders.

De wijk Hillesluis scoort op alle categorieën meldingen ver boven het gemiddelde. Het aantal meldingen van gewelddadige vermogensdelicten en geweldsdelicten ligt -gecombineerd- bijna twee keer zo hoog als in de rest van de stad. Opvallend is vooral het relatief grote aantal overvallen. Net als in Bloemhof verdubbelde het aantal meldingen van inbraak zich in deze wijk. Echter, in tegenstelling tot die wijk, ligt het aantal meldingen van vermogensdelicten in zijn totaliteit ruim 50 procent boven het stedelijk gemiddelde. Dit geldt in nog veel sterkere mate voor meldingen betreffende de openbare orde. Burengerucht, geluidsoverlast, overlast door jeugdigen, onenigheid op straat, vechtpartijen en geweldplegingen worden bijna twee keer zo vaak gemeld als in de rest van de stad. Bijna één op de tien bewoners in Hillesluis heeft voor dit soort zaken in 1992 de politie gebeld. Ook het aantal meldingen over vernieling ligt twee keer zo hoog als elders, maar (in tegenstelling tot Bloemhof) is hier sprake van een daling in 1992.

Afrikaanderwijk laat zich in een groot aantal opzichten vergelijken met Hillesluis. Ook in deze wijk ligt het aantal meldingen van gewelddadige vermogensdelicten en geweldsdelicten veel hoger dan in de rest van de stad. Vooral fysiek geweld (steek- en schietpartijen, mishandeling) en bedreiging worden hier twee keer zo vaak gemeld als elders. Het aantal meldingen van vermogensdelicten, in het bijzonder inbraak, steeg veel sterker dan gemiddeld, maar minder sterk dan in Hillesluis. Het aantal meldingen betreffende openbare orde daalde

in 1992, maar lag nog steeds op een niveau ver boven het gemiddelde. Ook het aantal meldingen aangaande vernieling ligt, net als in de andere twee wijken, ver boven het gemiddelde en steeg -net als in Bloemhof- sterk, met ruim 30 procent.

Uit de controlewijken in Rotterdam-Noord (rechter-Maasoever) komen de meeste meldingen aangaande gewelddadige vermogensdelicten en geweld. Gecombineerd ligt het aantal meldingen tweeënhalftot drie keer zo hoog als elders in de stad. Ook ten aanzien van vermogensdelicten ligt het aantal meldingen meer dan twee keer zo hoog als gemiddeld. Het aantal meldingen betreffende openbare orde en vernieling is in beide jaren min of meer constant en ligt op een niveau dat vergelijkbaar is met Hillesluis. Het totaal aantal meldingen betreffende misdrijven en openbare orde-zaken ligt in deze wijken in beide jaren op het hoogste niveau, hoger dan in de drie wijken in Rotterdam-Zuid, waar het aantal meldingen al fors hoger ligt dan in de rest van Rotterdam.

In het onderste deel van tabel 3 is het aantal meldingen in enkele categorieën gerelateerd aan het aantal 10- tot 19-jarigen in de bevolking. Ervan uitgaande dat deze meldingen vooral betrekking hebben op jeugdigen uit de eigen buurt, kan deze rekenwijze meer inzicht verschaffen in de relatieve posities van de wijken. We zien dat de verschillen tussen genoemde wijken en de rest van de stad kleiner worden, wat duidt op relatief grotere populaties 10- tot 19-jarigen in de betrokken wijken. Met name bij meldingen die betrekking hebben op overlast door jeugdigen en baldadigheid, is goed te zien hoe Hillesluis, Afrikaanderwijk en de controlewijken, die elders in de tabel op deze categorie boven het gemiddelde scoren, nu op of onder het gemiddelde uitkomen.

3.4. Verdachtgegevens van de jeugdpolitie met betrekking tot first offenders

Om een indruk te krijgen van de -met name jeugdige- daders die de hierboven beschreven delicten plegen, staan doorgaans twee wegen open. Enerzijds self-reportonderzoek, waarbij een steekproef wordt getrokken uit een populatie van jongeren, en waarin de respondenten allerlei vragen krijgen voorgelegd over daderschap. Dergelijke data zijn voor Rotterdam niet voorhanden. Anderzijds kan gebruik worden gemaakt van de verdachtenregistratie van de politie, in dit geval de registratie van jeugdige verdachten. Aan het gebruik van beide bronnen kleven de nodige

bezwaren. Doorgaans wordt aangenomen dat de daderpopulaties in deze bronnen nogal van elkaar verschillen (Hindelang, Hirschi en Weis 1981).

Voor de onderhavige beschrijving kunnen we alleen beschikken over verdachtgegevens van de jeugdpolitie (JP). Dit is een registratie van jeugdigen (jonger dan 18 jaar), die doorgaans -maar niet altijd- voor het eerst in aanraking zijn gekomen met de politie als verdachte van een misdrijf. De jeugdpolitie hanteert een verbaliseringsbeleid, waarbij op basis van zaken als leeftijd van de verdachte, ernst van het misdrijf, eventuele recidive et cetera, wordt bepaald of een proces-verbaal (PV) wordt opgemaakt. Bij veel first offenders, in de meeste gevallen op heterdaad betrapte winkeldieven, wordt geen PV opgemaakt. In deze gevallen wordt een aparte administratie bijgehouden. Op het moment dat een jeugdige opnieuw met de jeugdpolitie in aanraking komt als verdachte van een misdrijf, wordt weer bekeken of er ten aanzien van het (nieuwe) strafbare feit een PV wordt opgemaakt. Als dat niet het geval is, wordt het delict 'bijgeschreven' in de eigen administratie. Als er wel een PV wordt opgemaakt, verdwijnt de verdachte uit de JP-registratie en wordt opgenomen in de registratie van de herkenningdienst, waar alle verdachten, tegen wie een PV is opgemaakt wegens enig misdrijf, staan geregistreerd. De registratie die hier wordt beschouwd, is die van jeugdige verdachten tegen wie géén PV is opgemaakt wegens misdrijf. Voor de meeste verdachten geldt, dat ze voor niet meer dan één strafbaar feit in aanraking zijn geweest met de JP.

De groep verdachten, waarover in tabel 4 wordt gerapporteerd, is nogal select. Omdat de ophelderingspercentages van veel voorkomende misdrijven erg laag liggen, kan de totale verdachtenpopulatie worden beschouwd als slechts een zeer klein deel van de totale daderpopulatie. Ten aanzien van de totale verdachtenpopulatie hebben we vervolgens te maken met een selectie van jeugdige verdachten tegen wie geen PV is opgemaakt. Het zijn jeugdige first offenders, die verdacht zijn van één of hooguit enkele lichte misdrijven. De productiecapaciteit en het beleid van de jeugdpolitie oefenen ook invloed uit op de samenstelling van de verdachtenpopulatie, zij het dat de aard van deze invloed hier niet kan worden geëxpliciteerd. Al met al kijken we naar een uitermate selecte groep verdachten, waardoor het generaliseren van onderzoeksuitkomsten naar de totale -en onbekende- populatie jeugddelinkwenten, met de grootst mogelijke terughoudendheid dient te geschieden.

Tabel 4 toont enkele kerngegevens van de verdachtenregistratie

van de jeugdpolitie voor de jaren 1991 en 1992. We zien dat gemiddeld circa 25 per 1000 jeugdigen in aanraking komen met de jeugdpolitie als verdachte van een misdrijf. In de wijken Afrikaanderwijk, Bloemhof en Hillesluis ligt dit aantal wat hoger: op 36 per 1000. Het grootste deel van de verdachten bestaat uit jongens, maar in de laatste kolom is te zien dat het percentage meisjes in één jaar tijd met bijna vier procent is gestegen.

Tabel 4: Verdachtgegevens van de jeugdpolitie betreffende jeugdige *first offenders* voor de jaren 1991-1992

	Afrikaanderwijk Bloemhof Hillesluis		Nieuwe Westen Middelland Oude Noorden		rest van Rotterdam	
	1991	1992	1991	1992	1991	1992
Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.Persoonsgegevens verdachten:						
<i>aantal verdachten absoluut</i>	178	177	150	139	1232	1232
<i>per 1000 jeugdigen 10-19 jaar</i>	36	36	26	25	24	25
geslacht (%) :						
jongens	74,7	77,4	84,0	73,7	74,4	70,2
meisjes	25,3	22,6	16,0	26,3	25,6	29,4
leeftijd (%) :						
tot en met 12 jaar	47,8	44,6	25,3	29,5	30,2	28,5
13-14 jaar	28,1	32,8	35,3	38,1	33,5	31,8
15 jaar en ouder	24,2	22,6	39,3	32,4	36,2	39,7
geboorteland (%) :						
Nederland	58,2	63,6	47,0	58,6	65,8	69,2
Marokko	15,8	13,6	30,2	25,6	8,9	9,1
Turkije	15,8	9,7	4,7	3,0	3,3	1,9
Suriname	1,7	2,8	9,4	4,5	8,8	6,8
Nederlandse Antillen	1,1	6,8	0,7	3,8	6,1	4,8
Kaapverdise eilanden	-	-	4,0	2,3	2,1	1,6
overige	7,3	3,4	4,0	2,3	4,9	6,6
Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.Samenstelling inwoners 10-19 jaar naar nationaliteit:						
Nederlands (%)		50,6		56,9		82,5
Marokkaans (%)		10,2		16,1		5,2
Turks (%)		31,5		18,1		7,0
overig (%)		7,6		8,9		5,3
Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.Delictgegevens naar herkomst verdachten:						
<i>aantal delicten absoluut</i>	222	211	188	175	1257	1256
categorieën (%) :						
gewelddadige vermogensdelicten	-	2,9	0,5	2,3	0,8	1,7
gewelddelicten	2,3	5,8	4,9	9,1	3,5	5,6
inbraak	3,2	2,0	3,8	3,5	5,1	3,2
diefstal van vaar- en voertuigen	8,6	5,4	12,1	4,0	6,7	6,4
diefstal in/uit gebouwen	59,7	54,6	56,0	61,3	59,3	59,3
overige diefstal	6,8	5,9	4,9	5,8	5,4	5,3
overige vermogensdelicten	3,2	4,4	9,9	6,9	5,4	4,8
openbare orde en -gezag	6,8	6,3	3,8	1,7	4,4	3,6
vernieling	9,0	12,8	3,2	4,0	8,4	8,7
overige	0,5	1,0	2,1	2,3	1,0	2,1
lokatie (%) :						

HOOFDSTUK VI

	Afrikaanderwijk Bloemhof Hillesluis		Nieuwe Westen Middelland Oude Noorden		rest van Rotterdam	
	1991	1992	1991	1992	1991	1992
gepleegd in eigen woonbuurt	24,2	20,0	24,6	27,4	28,5	28,3
gepleegd buiten eigen woonbuurt	75,8	80,0	75,4	72,6	71,5	71,7

In de ABH-wijken ligt het percentage meisjes rond het gemiddelde, terwijl in de controlewijken, met name in 1991, het aantal vrouwelijke verdachten onder het gemiddelde ligt. Opvallend is dat de gemiddelde leeftijd van de verdachten in de ABH-wijken beduidend lager ligt dan elders, bijna de helft van de verdachten is hier jonger dan dertien jaar. In de controlewijken en de rest van Rotterdam ligt dit percentage tussen 25 en 30 procent. Ten aanzien van het geboorteland van de verdachten valt op, dat met name de controlewijken hoog scoren op het aantal niet in Nederland geboren verdachten, met name Marokkanen. In de ABH-wijken ligt het percentage verdachten dat geboren is in Turkije en Marokko boven het gemiddelde. Wanneer we deze cijfers relateren aan de samenstelling van de bevolking in de leeftijdsgroep van 10 tot 19 jaar (blok 2 in tabel 5), zien we in Rotterdam (exclusief de zes wijken) een meer dan evenredig aantal Marokkaanse jeugdigen dat als verdachte geregistreerd staat. Voor Nederlandse en Turkse jeugdigen geldt het omgekeerde. In de ABH-wijken komen vooral Nederlandse jeugdigen meer dan evenredig als verdachte voor, in de controlewijken zijn dit Marokkanen. Het aandeel van Turkse jeugdigen in de verdachtenregistratie is in alle genoemde gebieden minder dan evenredig aan de omvang van de groep.²⁷

In het onderste deel van tabel 4 is uitgesplitst voor welke strafbare feiten de jeugdigen in aanraking komen met de politie en waar ze de delicten plegen. Het grootste deel van de delicten wordt buiten de eigen buurt gepleegd. Dit hangt vooral samen met het feit dat de meeste verdachten staan geregistreerd wegens winkeldiefstal (meest prominente delict in de categorie 'diefstal in/uit gebouwen') en deze delicten concentreren zich in enkele winkelcentra in de stad.²⁸ Naast winkeldiefstal komen vooral vernieling, fietsendiefstal en overige eenvoudige diefstal voor. Het aandeel van geweldsdelicten (inclusief gewelddadige vermogensdelicten, hier vaak eenvoudige berovingen), hoewel gering in aantal, nam in 1992 in alle genoemde gebieden sterk toe. Verder valt op dat in de ABH-wijken relatief wat meer jeugdigen verdacht werden van vernieling.

27. Hierbij moet in acht worden genomen, dat, zeker bij de leeftijdsgroep waar we naar kijken, een deel van de in Nederland geboren jeugdigen van Turkse of Marokkaanse afkomst is, zodat de resultaten een wat vertekend beeld kunnen geven.

28. Er valt op basis van deze gegevens nauwelijks een uitspraak te doen over de spreiding van winkeldiefstal, omdat de lokaties waar de jeugdigen worden betrapt, vooral worden bepaald door de inzet van bewakingspersoneel (in met name grootwinkelbedrijven). Daarnaast treedt vertekening op door verschillen in aangiftebeleid.

3.5. De criminaliteit per gebied/buurt samengevat

Wanneer we in eerste instantie kijken naar Rotterdam (exclusief de zes wijken), valt op dat alle beschikbare gegevens aangaande de ontwikkeling van misdrijven wijzen in de richting van een zeer sterke stijging. Het slachtofferonderzoek geeft aan dat het aantal vermogensdelicten in twee jaar tijd met circa 78 procent is gestegen, uit de meldingenregistratie blijkt een stijging van 48 procent tussen 1991 en 1992, de aangiftenregistratie laat voor deze periode een stijging van ruim 21 procent zien. Het aantal inbraken is het sterkst gestegen, op basis van de hier genoemde bronnen bedroegen de stijgingspercentages meer dan 100, 32 en 64. Blijkens het slachtofferonderzoek steeg ook het aantal vernielingen aan- en diefstallen uit auto zeer sterk (met circa 84 procent), maar ook deze stijging is niet in dezelfde mate terug te vinden in de andere bronnen. De meldingenregistratie laat een stijging van circa 35 procent zien, in de aangiftenregistratie is sprake van een gemiddelde stijging van circa 16 procent voor deze delicten. Door de bank genomen laat het slachtofferonderzoek de sterkste stijgingen zien, gevolgd door de meldingenregistratie en de aangiftenregistratie.

Waardoor de verschillen tussen de bronnen precies worden veroorzaakt, is niet helemaal duidelijk. Naast de niet overeenstemmende perioden die worden vergeleken, speelt wellicht ook, dat een deel van de delicten helemaal niet bij de politie terecht komt, wat bijvoorbeeld bij vernieling aan auto zeer voorstelbaar is, omdat de schade meestal achteraf wordt geconstateerd, waardoor een melding aan de politiemeldkamer niet aan de orde is; voor het doen van aangifte bestaat in veel gevallen ook geen (verzekerings)belang. Een ander deel van de delicten zal wel worden gemeld bij de meldkamer van de politie, maar eindigt niet in een aangifte. Vooral bij niet voltooid en niet geslaagde delicten zou dit het geval kunnen zijn, denk hierbij bijvoorbeeld aan poging tot inbraak. Het lijkt echter niet waarschijnlijk dat aangifte- en meldingsbereidheid in zo'n korte tijd zo sterk zijn afgenomen.

Ten aanzien van delicten met een geweldskarakter kan in alle bronnen een stijging van circa 20 procent worden waargenomen. In absolute zin gaat het hier echter om relatief kleine aantallen. Tenslotte is in het slachtofferonderzoek tevens sprake van een zeer sterke stijging van het aantal vernielingen, aan auto en anderszins. In de andere registraties kan deze stijging niet in dezelfde mate worden teruggevonden. Vandalisme en vernieling worden waarschijnlijk in de meeste gevallen niet aan de politie gemeld.

De conclusies met betrekking tot de beschrijving van jeugdige daders beperken zich tot de opmerking, dat het aantal vrouwelijke verdachten bij de jeugdpolitie in 1992 met enkele procenten toenam. Voor het overige kan aan deze registratie geen informatie worden ontleend, die zich laat generaliseren naar de totale jeugdige daderpopulatie.

Hoewel bij het slachtofferonderzoek de nodige voorzichtigheid in acht moet worden genomen ten aanzien van de interpretatie van criminaliteitscijfers voor de afzonderlijke wijkcombinaties, kan worden gesteld dat het aantal vermogensdelicten, met name 'autodelicten', in Afrikaanderwijk, Bloemhof en Hillesluis, in 1991 op een wat hoger niveau ligt dan in de rest van Rotterdam. Twee jaar later, in 1993, liggen de aantallen rond het stedelijk gemiddelde. De aangiftenregistratie toont echter een heel ander beeld. Hier zien we dat alleen het aantal aangiften in Afrikaanderwijk in beide jaren op het niveau van de rest van Rotterdam ligt, het relatieve aantal aangiften in Bloemhof en Hillesluis ligt beduidend lager. In de meldingenregistratie liggen de laatste twee wijken iets dichterbij het stedelijk gemiddelde en scoort Afrikaanderwijk zelfs bovengemiddeld. Ten aanzien van het aantal inbraken in deze wijken kan worden opgemerkt dat deze, blijkens gegevens uit slachtofferonderzoek, in 1991 onder het stedelijk gemiddelde liggen en in 1993 er boven. Op basis van deze gegevens zou sprake zijn van meer dan een verviervoudiging, hetgeen wel erg aan de forse kant lijkt. Toch blijkt uit zowel de meldingen- als de aangiftenregistratie, dat het aantal inbraken in deze wijken tussen 1991 en 1992 veel sterker is gestegen dan elders en zich in bijna alle gevallen heeft verdubbeld. In absolute zin ligt het aantal incidenten alleen in Afrikaanderwijk op een niveau dat hoger is dan elders, voor de wijk Hillesluis is het beeld wisselend en Bloemhof scoort op of onder het stedelijk gemiddelde.²⁹

29. De zeer forse stijging van inbraken die uit het slachtofferonderzoek naar voren komt, lijkt op zijn minst ten dele reëel, gezien de bevestiging van dit resultaat in andere bronnen. Echter, niet uitgesloten is dat een deel van de stijging op steekproefafwijkingen berust.

Het slachtofferonderzoek toont dat het aantal geweldsdelicten in Afrikaanderwijk, Bloemhof en Hillesluis tussen 1991 en 1993 niet alleen zeer fors is gestegen, maar ook royaal boven het stedelijk gemiddelde is gekomen. Dit wordt niet bevestigd in de andere bronnen. Zowel in de meldingen- als in de aangiftenregistratie is tussen 1991 en 1992 nauwelijks sprake van enige stijging van betekenis. Daarnaast is het niveau van geweldscriminaliteit niet voor alle wijken gelijk. In alle gevallen vertoont Afrikaanderwijk het hoogste niveau van geweldsdelicten en Bloemhof het laagste niveau. Afhankelijk van de registratie ligt het aantal geweldsdelicten in deze wijken boven of onder het stedelijk gemiddelde. Afrikaanderwijk scoort in beide registraties boven het stedelijk gemiddelde, in de meldingenregistratie ligt het aantal geweldsdelicten op een niveau dat twee keer zo hoog is als elders in de stad. Ook de andere twee wijken scoren in deze registratie boven het gemiddelde, maar minder sterk. Het aantal aangiften van geweldsdelicten ligt in Bloemhof beneden het stedelijk gemiddelde.

Ten aanzien van vernieling toont het slachtofferonderzoek van 1993 een exorbitante stijging voor de wijken Afrikaanderwijk, Bloemhof en Hillesluis. Ook hier is de stijging niet in dezelfde mate terug te vinden in de andere bronnen. Uit de meldingenregistratie blijkt weliswaar dat het aantal meldingen van vernieling in deze drie wijken hoger ligt dan elders, maar van een eenduidige en forse stijging is geen sprake. In Hillesluis daalde het aantal meldingen van vernieling in 1992 zelfs. In de aangiftenregistratie ligt het aantal vernielingen in Bloemhof in beide jaren beneden het stedelijk gemiddelde, alleen in Afrikaanderwijk is voor beide jaren sprake van een bovengemiddeld niveau.

3.6. De subjectieve sociale veiligheid en het oordeel over de politie

In deze paragraaf kijken we naar enkele indicatoren van de subjectieve veiligheidssituatie in de verschillende wijken en het oordeel dat bewoners hebben over de politie. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van de slachtofferonderzoeken, die in 1991 en 1993 zijn uitgevoerd in Rotterdam (zie paragraaf 3.1).

HOOFDSTUK VI

In het eerste blok van tabel 5 (zie volgende pagina) is, voor de periode 1992-1993, het percentage respondenten gegeven, dat inschat dat een bepaald delict of incident soms of vaak voorkomt in de buurt. Ten aanzien van alle categorieën scoren de ABH-wijken en de controlewijken hoger dan de rest van Rotterdam. De grootste verschillen tussen de ABH-wijken en de rest van Rotterdam doen zich voor bij de categorieën bekladding van muren en gebouwen en lastig gevallen worden. Ten aanzien van overlast door groepen jongeren, vernieling en bekladding scoren de ABH-wijken hoger dan de controlewijken en de rest van Rotterdam. In de kolommen voor de periode 1990-1991 is het percentage respondenten gegeven, dat het eens is met de stelling dat in de buurt respectievelijk veel telefooncellen en bushokjes worden vernield en veel muren worden beklad. Gezien de verschillen in vraagstelling kunnen de percentages uit de verschillende onderzoeken niet met elkaar worden vergeleken, maar de cijfers bevestigen het beeld dat bewoners van de ABH-wijken, veel meer dan bewoners van de

HOOFDSTUK VI

Tabel 5: Criminaliteitsbeleving en oordelen over politie uit Rotterdams slachtofferonderzoek ('Politiemonitor') voor de perioden 1990-1991 en 1992-1993 (juni-juni)

	Afrikaanderwijk Bloemhof Hillesluis		Nieuwe Westen Middelland Oude Noorden		rest van Rotterdam	
	'90/'91	'92/'93	'90/'91	'92/'93	'90/'91	'92/'93
Inschatting criminaliteit in buurt:	N=249	N=69	N=445	N=134	N=5668	N=2191
uitspraak: komt soms/vaak voor						
fietsenfiefstal (%)		75.4		85.1		66.4
diefstal uit auto (%)		87.0		88.8		71.1
vernieling/diefst vanaf auto (%)		69.6		73.1		59.2
bedreiging (%)		37.7		44.0		23.5
overlast van gr. jongeren (%)		56.5		48.5		38.3
lastig gevallen worden (%)		55.1		63.4		32.9
inbraak woningen (%)		78.3		82.1		75.0
gewelddelicten (%)		50.7		61.2		33.2
verniel. tel/bus/tramhokjes (%)	68.5	75.4	51.0	65.7	45.3	58.1
bekladding muren/gebouwen (%)	49.6	75.4	45.8	61.2	29.7	50.3
Inschatting slachtofferschap:						
denkt vaak aan mogelijkheid om ooit slachtoffer te worden (%):	22.4		28.2		20.9	
van:						
bedreiging	12.1		13.7		15.4	
mishandeling	19.1		16.3		17.7	
diefstal van (brom)fiets	0.0		3.1		2.1	
diefstal van auto	0.0		1.8		1.0	
diefstal uit auto	2.6		5.3		2.6	
vernieling aan auto	0.9		1.3		0.9	
zakkenrollen	3.5		3.5		4.8	
beroving	57.4		56.8		56.8	
inbraak of diefstal uit woning	17.4		22.5		18.8	
vernieling en vandalisme	0.0		0.9		0.6	
kans op slachtofferschap toegenomen tov 2 jaar geleden (%):	68.0		54.1		52.4	
Angst voor criminaliteit:						
voelt zich onveilig (%)		60.9		66.4		53.2
voelt zich onveilig in buurt (%)	35.1		38.2		26.2	
mijdt bep. plekken in stad (%)		60.9		53.7		55.5
mijdt bep. plekken in buurt (%)	67.7		73.3		66.8	
's avonds deur niet open (%)		49.3		54.5		52.6
idem, indien alleen thuis (%)	52.8		40.0		44.5	
Oordelen over politie:						
gemiddeld rapportcijfer:						
voor politie in de stad	6.6		6.5		6.5	
voor politie in de buurt	6.3		6.3		6.4	
% tevreden en zeer tevreden:						
met politie in de stad		40.6		41.0		51.4
met politie in de buurt		37.7		41.8		54.8

controlewijken en de rest van Rotterdam, vernieling en vervuiling in de wijk als een probleem ervaren.

In de Politiemonitor van 1991 is aan de respondenten gevraagd hoe vaak zij denken aan de mogelijkheid om slachtoffer te worden van een delict. In het tweede blok van tabel 5 zijn de percentages gegeven van het aantal mensen dat vaak denkt aan de mogelijkheid om slachtoffer te worden een delict. We zien dat gemiddeld circa één op de vijf respondenten hieraan geregeld denkt. Het percentage voor de ABH-wijken komt hiermee overeen, alleen in de controlewijken denken relatief meer respondenten vaak aan de mogelijkheid om slachtoffer te worden. Vervolgens is aan respondenten gevraagd aan welk delict zij in het bijzonder denken. Per respondent werden de eerste twee genoemde delicten genoteerd. Deze percentages zijn eveneens in het tweede blok gepresenteerd. Opvallend is dat mensen vooral denken aan de mogelijkheid om slachtoffer te worden van delicten, die verhoudingsgewijs weinig vóórkomen, maar als kenmerk hebben dat er contact met de dader plaatsvindt en (mogelijk) geweld.³⁰ Zo noemt meer dan de helft van de respondenten in Rotterdam (exclusief de zes wijken) de mogelijkheid om slachtoffer te worden van beroving, terwijl dit delict jaarlijks hooguit enkele procenten van de bevolking treft. Slechts 3.5 procent van de respondenten noemt de mogelijkheid om slachtoffer te worden van vernieling aan of diefstal uit auto, terwijl blijkens hetzelfde onderzoek (zie tabel 1) bijna 30 procent van de huishoudens hiervan slachtoffer wordt.³¹ Er zijn nauwelijks verschillen te constateren in de wijze waarop bewoners van de verschillende wijken aankijken tegen de mogelijkheid om slachtoffer te worden van een misdrijf. In het onderzoek van 1991 geeft een aanzienlijk groter deel van de respondenten in de ABH-wijken aan, dat er sprake is van een stijging in de kans op slachtofferschap ten opzichte van twee jaar geleden. Of dit in overeenstemming is met de objectieve situatie in deze wijken, valt uit deze cijfers uiteraard niet af te leiden.

30.Uitzondering hierop vormt inbraak, omdat dat misdrijf, objectief gezien, ook relatief vaak voorkomt.

31.Dit is een zeer ruwe schatting, omdat geen controles zijn uitgevoerd op huishoudgrootte, aanwezigheid van auto's en dergelijke.

In het derde blok van tabel 5 zijn enkele indicatoren van angst voor criminaliteit en risicomijdend gedrag gepresenteerd. Aangezien de vraagstellingen in beide onderzoeken nogal verschillend waren, is per cluster geen vergelijking in de tijd mogelijk. De eerste twee vragen geven een indruk van de algehele veiligheidsbeleving. In beide jaren is een zelfde patroon te zien, namelijk dat de respondenten in de controlewijken zich het meest onveilig voelen, gevolgd door de respondenten uit de ABH-wijken en de rest van Rotterdam. De antwoorden op de vragen met betrekking tot risicomijdend gedrag, zoals het mijden van bepaalde plekken en het 's avonds of 's nachts niet open doen van de deur, laten geen herkenbaar patroon zien.

In het vierde en laatste blok zijn enkele cijfers gepresenteerd, die betrekking hebben op de tevredenheid van bewoners in verschillende gebieden ten aanzien van de politie in stad en buurt. We zien dat de rapportcijfers, die de respondenten in 1991 konden uitdelen, allemaal voldoende zijn en nauwelijks van elkaar afwijken. In 1993 zien we een verschil in tevredenheid tussen enerzijds respondenten uit de ABH-wijken en de controlewijken en anderzijds respondenten uit de rest van Rotterdam. Gezien de verschillen in vraagstelling kan hieruit niet worden afgeleid dat bewoners van genoemde wijken in de tussentijd ontevredener zijn geworden over de politie.

4. Relatie tussen criminaliteit en sociale structuur in buurten

In hoofdstuk II werd gesteld dat de sociale-desorganisatiebenadering, waarin sociale-structuurkenmerken worden gebruikt ter verklaring van criminaliteitsverschijnselen in buurten, kan bogen op royale empirische bevestiging. In hoofdstuk V werden vervolgens een aantal van deze kenmerken beschreven voor de wijken Bloemhof, Afrikaanderwijk en Hillesluis. We zagen in dat hoofdstuk dat de onderhavige wijken hoog scoren op een aantal factoren die verondersteld worden samen te hangen met de criminaliteitssituatie in het gebied.

In dit hoofdstuk blijkt echter dat, Afrikaanderwijk uitgezonderd, de wijken in Rotterdam-Zuid niet extreem hoog scoren op verschillende criminaliteitsindices. Bovendien blijken drie controlewijken op de rechter Maasoever in Rotterdam (Nieuwe Westen, Middelland en Oude Noorden), die qua sociaal-economische structuur -uitgedrukt in achterstandscores- vergelijkbaar zijn met Bloemhof, Hillesluis en Afrikaanderwijk, veel hoger te scoren. Deze bevindingen noodzaken ons de sociale structuur in deze gebieden nader te bezien.

Op basis van de gegevens uit hoofdstuk V en enkele aanvullende data is een tiental buurtkenmerken geconstrueerd dat in de literatuur vaak genoemd wordt.³³ Deze kenmerken en de wijze waarop ze geïndiceerd zijn, staan vermeld in tabel 6. De meting van een aantal kenmerken heeft plaatsgevonden door sterk met elkaar samenhangende indicatoren bijeen te brengen in principale componenten (PC). De componentscores kunnen worden gelezen als exacte mathematische transformaties van de indicatoren. Alleen indicatoren met factorladingen groter of gelijk aan $|\cdot 70|$ zijn gebruikt voor het construeren van de scores (Kim en Mueller 1978). De gemiddelde waarde op de PC's is 0 en de standaarddeviatie is 1.

Tabel 6: Metingen van buurtkenmerken

kenmerk	indicatoren
<i>gebrek aan hulpbronnen</i> (PC-scores)	1- % werklozen op beroepsbevolking (20-65 jaar) 2- % ABW/RWW-uitkeringen op beroepsbevolking 3- % huizen waarvan bewoner eigenaar is 4- % bev. met als hoogste opleid. lager onderwijs
<i>culturele heterogeniteit</i> (index 0-1)	5 index van bevolkingsgroepen naar aantal en relatieve grootte via formule $(1 - \sum p_i^2)$, p_i staat voor de fractie van iedere groep in de populatie
<i>migratie in/uit buurt</i> (% bev.)	6- gemiddelde van vestiging in en vertrek uit buurt als % van de bevolking
<i>migratie binnen buurt</i> (% bev.)	7- % bevolking dat is verhuisd binnen de buurt
<i>bewoningsdichtheid</i> (PC-scores)	8- % huishoudens met meer vijf of meer personen 9- gemiddeld aantal personen per kamer
<i>woningdichtheid</i> (PC-scores)	10- aantal woningen per hectare 11- gemiddeld oppervlak per woning
<i>gebrek aan sociale cohesie</i> (PC-scores)	aantal meldingen per 10.000 inw. bij politie m.b.t: 12- burengerucht/geluidsoverlast 13- onenigheid op straat 14- overlast door zwervers/junks/dronkaards
<i>problemen in gezin</i> (PC-scores)	15- % inw. met als goed ervaren gezondheid 16- % inw. met psycho-sociale problemen 17- # contacten soc. raadslieden per 10.000 inw. 18- # meldingen per 10.000 inw. bij politie m.b.t. onenigheid binnen (exclusief horeca)

HOOFDSTUK VI

<i>demografische structuur</i> (PC-scores)	19- % 20-40 jarigen op totale bevolking 20- % alleenstaanden op totale bevolking 21- % gescheiden personen op totale bevolking
<i>jongeren 15-25 jaar</i> (% bev.)	22- % 15-25 jarigen op totale bevolking

33. De gegevens zijn voor een groot deel afkomstig uit het Rotterdams Epidemiologisch Buurtkenmerken Systeem (REBUS) van J.A.M. van Oers (1993). Zie literatuurverwijzing in hoofdstuk V. De auteur dankt Hans van Oers voor het beschikbaar stellen van deze data.

De gegevens zijn afkomstig uit de volgende bronnen:

- bevolkingsstatistiek (COS): 5-6-8-9-19-20-21-22
- meldkamer politie: 12-13-14-18
- gemeentestatistiek (Dienst stedenbouw en volkshuisvesting): 3-9-10-11
- GGD/COS omnibusenquête (optelling gegevens 1987-1991; N=11.167): 4-15-16
- gewestelijk arbeidsbureau: 1
- gemeentelijke sociale dienst: 2
- registratie sociaal raadslieden: 17

Het eerste kenmerk, gebrek aan hulpbronnen, is een omgekeerde SES-meting. Hoe hoger de score op dit kenmerk, hoe zwakker de sociaal-economische status. De indicator "aantal huizen waarvan bewoner eigenaar is" laadt negatief op deze component. De index voor culturele heterogeniteit is afkomstig van Blau (1977) en incorporeert het aantal groepen in een gebied en hun respectieve grootte. De meting van (gebrek aan) sociale cohesie geschiedt via predictieve indicatoren. Enerzijds mag worden verwacht dat een gebrek aan sociale cohesie het probleemoplossend vermogen van een groep aantast, hetgeen resulteert in meer meldingen naar de politie om te hulp te schieten bij conflicten en ongeregelheden. Anderzijds kan het als kenmerkend worden gezien voor een gebied met een geringe sociale cohesie dat zich juist daar veel problemen voordoen in de sfeer van de openbare orde en dat er personen verblijven die in gebieden met een sterke sociale cohesie slecht zouden gedijen, zoals junks en zwervers. Kortom, er zijn dus meer problemen in de openbare-ordesfeer die ook relatief vaker gemeld zullen worden. De meldingen bij de meldkamer van de politie omtrent burengerucht, onenigheid op straat en overlast door junks, zwervers en dronkelieden lijken daarom goede indicatoren voor het gebrek aan sociale cohesie in een gebied. Het meten van sociale cohesie of problemen op micro-sociaal niveau (binnen gezinnen) stuit op allerlei praktische problemen. Hier zijn vier indicatoren gebruikt die op tamelijk indirecte wijze proberen het concept te meten. De indicator "% personen dat gezondheid als goed ervaart" laadt negatief op deze component. Het kenmerk demografische structuur is de enige component die exploratief is ontstaan, dat wil zeggen niet van tevoren bedacht. De drie indicatoren vertonen een sterke samenhang en zijn indicatief voor met name

verhuisdynamiek.

In tabel 7 zijn de scores op deze kenmerken van Afrikaanderwijk, Bloemhof en Hillesluis afgezet tegen de gemiddelde scores in de controlewijken en de rest van Rotterdam.

Een eerste blik op tabel 7 laat zien dat bijna zonder uitzondering Afrikaanderwijk, Bloemhof en Hillesluis en de drie controlewijken hoger scoren op de kenmerken dan de rest van Rotterdam. Ten aanzien van de principale-componentscores kan worden opgemerkt dat de waarden in de laatste kolom dicht bij nul liggen, omdat de gemiddelde score voor Rotterdam als geheel, dus inclusief de zes uitgesplitste wijken, per definitie nul is.

Afrikaanderwijk springt er -zoals we hiervoor zagen- in de criminaliteitsbeschrijving uit ten opzichte van de andere twee wijken in Rotterdam-Zuid. Deze wijk onderscheidt zich door een zeer zwakke sociaal-economische status, een zeer grote bevolkingsheterogeniteit, een zeer hoge bewoningsdichtheid en zeer veel problemen in de micro-sociale context. Opval-

Tabel 7: Vergelijking buurten op achtergrondfactoren (1991)

	Bloemhof	Hillesluis	Afrikaander- wijk	controlewijken Noord	rest van Rotterdam
gebrek aan hulpbronnen (PC-scores)	.97	1.29	1.75	.96	-.15
culturele heterogeniteit (index)	.49	.52	.59	.46	.20
migratie in/uit buurt (% bev.)	.16	.15	.12	.17	.11
migratie binnen buurt (% bev.)	.08	.11	.06	.08	.04
bewoningsdichtheid (PC-scores)	.57	.66	2.20	1.21	-.15
woningdichtheid (PC-scores)	1.49	.92	.26	.22	-.07
gebrek aan sociale cohe- sie (PC-scores)	.56	.88	.44	1.43	-.13
problemen in gezin (PC- scores)	.85	.72	2.42	.19	-.10
demografische structuur (PC-scores)	.09	.53	-.17	.94	-.07
aantal jongeren 15-25 jaar (% bev.)	.18	.18	.17	.18	.15

lend is de relatief lage score op het kenmerk gebrek aan sociale cohesie. In veel onderzoek is immers de bewering dat met name deze factor van invloed is op het plaatsvinden van criminaliteit in

een gebied. Wanneer we naar de scores van de controlewijken kijken, zien we dat deze gebieden zich inderdaad kenmerken door een groot gebrek aan sociale cohesie, gecombineerd met een hoge verhuismobiliteit en veel jonge (en) alleenstaande bewoners in de buurt. In de wijken Bloemhof en Hillesluis zien we soortgelijke combinaties van verschijnselen optreden. In Bloemhof valt vooral de hoge woningdichtheid op en de sterke verhuismobiliteit, Hillesluis kenmerkt zich -gelijk de controlewijken, maar dan in mindere mate-, door een combinatie van geringe sociale cohesie en een relatief jonge bevolking met veel alleenstaanden.

De gegevens in tabel 7 lijken twee verschillende clusters van verschijnselen te tonen, die verband houden met de criminaliteitsituatie in een gebied: een economisch cluster en een demografisch cluster. Het economische cluster heeft betrekking op het gebrek aan economische hulpbronnen, welke gepaard gaat met veel problemen in de micro-sociale context (binnen gezinnen). Dit lijkt de hypothese te steunen dat gezinscohesie een belangrijke variabele is in de verklaring van criminaliteitsverschillen tussen gebieden. Het demografische cluster heeft betrekking op de aanwezigheid van jonge (en) alleenstaande bewoners die de buurt nauwelijks gebruiken als context voor sociale interactie en die doorgaans veel verhuizen. De aanwezigheid van deze groep trekt een zware wissel op de sociale cohesie in een buurt.

De reden dat de controlewijken zo hoog scoren op allerlei criminaliteitsindices lijkt gelegen in het feit dat deze gebieden, in tegenstelling tot de wijken in Rotterdam-Zuid, tegelijkertijd worden gekenmerkt door enerzijds een populatie met een gebrek aan middelen en anderzijds een weinig buurtgebonden populatie jonge (en) alleenstaande personen. Het lijkt niet onwaarschijnlijk te veronderstellen dat de combinatie van deze twee populaties een sterk criminaliteitsbevorderend effect heeft voor een gebied: het gebrek aan middelen creëert een voedingsbodem voor criminaliteit bij jeugdigen, welke vooral tot groei kan komen in gebieden waarin de openbare ruimte zich kenmerkt door anonimiteit en dus een gebrek aan sociale controle. Hiervan is sprake in gebieden waar veel jonge en alleenstaande personen wonen.

5. Samenvatting en conclusies

5.1. Historische ontwikkeling

Aan het begin van het hoofdstuk werd gesteld dat het niet mogelijk

is voor Bloemhof, Hillesluis en Afrikaanderwijk afzonderlijk een kwantitatieve dan wel kwalitatieve beschrijving van criminaliteitsontwikkelingen te geven voor de lange termijn. Toch kon op basis van de jaarverslagen een aardig beeld worden geschetst van de ontwikkelingen in deze wijken.

Resumerend kunnen we concluderen, dat in de periode van circa midden jaren zestig tot het begin van de jaren negentig het aantal geregistreerde misdrijven in Rotterdam sterk is toegenomen, naar schatting met circa 450 procent. Hetzelfde geldt voor het aantal meldingen dat binnenkwam bij de meldkamer van de politie. Tevens kan worden opgemerkt, dat het aantal PV's terzake misdrijven in het politiedistrict Groot-IJsselmonde in de onderhavige periode sterker steeg dan het aantal misdrijven in Rotterdam. Er zou sprake zijn van een 'inhaaleffect'. De criminaliteitssituatie in Bloemhof, Hillesluis en Afrikaanderwijk lijkt twee constanten te kennen, namelijk de conflicten tussen verschillende bevolkingsgroepen en de aanwezigheid van overlast veroorzakende jeugdgroepen, waarbij -zoals het in één van de jaarverslagen wordt opgemerkt-, 'het speelse element van de baldadigheid heeft plaatsgemaakt voor geweld'. Geweld is ook bij de vermogenscriminaliteit steeds meer aan de orde. Hoe een en ander zich specifiek in deze drie wijken heeft ontwikkeld, valt niet te zeggen. Wat wel kan worden opgemerkt is de toename van allerlei illegale activiteiten in de jaren tachtig, variërend van illegale autoverkoop tot drugshandel en exploitatie van illegale gokpanden.

De cijfers van de jeugdpolitie geven weinig inzicht in de kwantitatieve ontwikkeling van de jeugdcriminaliteit, hoewel het opvalt dat het aantal verrichte onderzoeken en contacten met jeugdigen in Rotterdam-Zuid sterker toenam dan in de rest van Rotterdam. Daarnaast laten deze cijfers zien dat vanaf begin jaren tachtig absoluut en relatief meer meisjes in contact kwamen met de jeugdpolitie. Er hebben zich nauwelijks veranderingen voorgedaan in het type delicten waarmee de jeugdpolitie zich tussen 1965 en 1985 heeft beziggehouden.

De omvang van het politieapparaat kan in Rotterdam-Zuid niet verantwoordelijk worden gehouden voor de stijging in de geregistreerde criminaliteit aldaar. De personeelsaanwas van diverse politie-onderdelen bleef ver achter bij de criminaliteitsontwikkeling in deze periode.

5.2. De actuele situatie

Op basis van een viertal bronnen werd in paragraaf 3 een beeld geschetst van de actuele criminaliteitssituatie in de wijken Afrikaanderwijk, Bloemhof en Hillesluis, afgezet tegen enkele, sociaal-economisch vergelijkbare, controlewijken in Rotterdam-Noord (rechter-Maasoever: Nieuwe Westen, Middelland en Oude Noorden) en de rest van Rotterdam.

Op basis van de beschikbare gegevens kan worden geconstateerd dat, ondanks verschillen, alle bronnen wijzen in de richting van een zeer sterke stijging van het aantal vermogensmisdrijven aan het begin van de jaren negentig in Rotterdam. Hoewel doorgaans wordt aangenomen dat politieregi-straties sterkere stijgingen laten zien dan andersoortige bronnen, met name slachtofferonderzoek, valt hier het tegendeel waar te nemen, waarbij moet worden opgemerkt dat de cijfers uit het slachtofferonderzoek, zeker ten aanzien van de afzonderlijke wijken, aan schommelingen onderhevig kunnen zijn als gevolg van steekproefafwijkingen. (We hebben ook niet te maken met strikt representatieve steekproefpopulaties.) De criminaliteitssituatie in Afrikaanderwijk, Bloemhof en Hillesluis wijkt hier en daar weliswaar af van het stedelijk gemiddelde, waarbij vooral Afrikaanderwijk hoog scoort, maar door de bank genomen zijn de verschillen niet groot. Een wijk als Bloemhof scoort in veel gevallen zelfs beneden het stedelijk gemiddelde. Een vergelijking met drie, sociaal-economisch vergelijkbare, wijken in Rotterdam-Noord laat zien, dat het aantal misdrijven daar fors hoger ligt, niet alleen ten opzichte van het stedelijk gemiddelde, maar ook ten opzichte van de wijken in Rotterdam-Zuid. Waar de drie wijken in Zuid, met name Hillesluis, maar in iets mindere mate ook Afrikaanderwijk en Bloemhof, wel hoog op scoren, zijn allerlei kwesties rondom verstoringen van de openbare orde. Het aantal klachten over burengerucht, geluidsoverlast, ruzies op straat, overlast door jeugdigen et cetera ligt in deze wijken beduidend hoger dan in de rest van Rotterdam. Ook de inschattingen van bewoners ten aanzien van vervuiling en vernieling zijn hiermee in overeenstemming. Dit resultaat sluit overigens aan bij de bevinding in het historisch deel van dit hoofdstuk, dat de drie wijken onder beschouwing vooral worden gekenmerkt door sociale instabiliteit en daaruit voortvloeiende problematiek, zoals conflicten tussen bewoners, overlast door jeugdigen, vernieling en dergelijke.

Ten aanzien van de veiligheidsbeleving valt op, dat mensen vooral denken aan de mogelijkheid om slachtoffer te worden van

delicten waarbij contact met de dader en mogelijk geweld plaatsvindt. Echter, vergelijkenderwijs worden van deze delicten maar een gering aantal mensen slachtoffer. Aan de mogelijkheid om slachtoffer te worden van delicten die, objectief gezien, wel veel vóórkomen, zoals vernieling aan- en diefstal uit auto's, denken mensen veel minder. Kijken we naar de veiligheidsbeleving in Bloemhof, Afrikaanderwijk en Hillesluis, dan valt op dat mensen hier, meer dan elders, klagen over vervuiling en vernieling in de buurt. Bovendien ligt het percentage mensen dat zich wel eens onveilig voelt (in de buurt) boven het stedelijk gemiddelde. In 1993 is tevens sprake van een geringere tevredenheid met het optreden van de politie. Voor het overige zijn geen belangrijke verschillen aan te wijzen met de andere wijken.

5.3. De relatie tussen criminaliteit en sociale structuur van buurten

De verwachte relaties tussen sociale kenmerken van buurten en criminaliteit werden aangetroffen. Er lijken twee clusters van factoren werkzaam in het veroorzaken van criminaliteitsverschijnselen in gebieden. Een economisch cluster, dat zich kenmerkt door een gebrek aan economische hulpbronnen en veel problemen (van allerlei aard) in gezinnen, en een demografisch cluster, dat betrekking heeft op de aanwezigheid van veel jonge (en) alleenstaande bewoners in een buurt, een grote verhuismobiliteit en een geringe sociale cohesie.

Afrikaanderwijk, dat relatief hoog scoort op diverse criminaliteitsindices, onderscheidt zich van de andere twee wijken in Rotterdam-Zuid door een zeer zwakke economische basis, een zeer hoge bewoningsdichtheid en zeer veel problemen binnen gezinnen. Met andere woorden, hier speelt met name de economische dimensie een rol. De controlewijken, die in alle opzichten eruit springen op de criminaliteitsindices, kenmerken zich door de combinatie van bewoners met een gebrek aan economische hulpbronnen en jonge (en) alleenstaande bewoners met een geringe buurtbinding en een hoge verhuismobiliteit. Betoogd werd dat met name de combinatie van deze twee clusters in de betrokken gebieden leidt tot zeer hoge criminaliteitscijfers.

HOOFDSTUK VI

LITERATUUR BIJ HOOFDSTUK VI

- Berg, Alexander van der, Geerlof, Jaap, Samson, Mike en Vries, Martin de (1991). *Politiemonitor Rotterdam 1991; korpsbeleidsrapport*. Den Haag: NSS Beleidsonderzoek & Beleidsadvies.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (1992). *De ontwikkeling van door de politie geregistreerde criminaliteit (wetboek van strafrecht) 1950-1990*. *Recht en Statistiek* no. 13.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (1993). *Kerncijfers politie. Kwartaalbericht rechtsbescherming en veiligheid*, 6(2).
- Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS) (1993). *Statistisch Jaarboek Rotterdam en Regio 1993*. Rotterdam: COS.
- Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS) (1992). *Demografische gegevens 1992*. Rotterdam: COS.
- Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS) (1992). *Achterstandscores van Rotterdamse buurten*. Rotterdam: COS.
- Dijk, Tom van, Geerlof, Jaap, Henneken, Oscar en Spapens, Toine (1993). *Handboek Politiemonitor Bevolking*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Justitie.
- Eijken, A.W.M. (1993). *Criminaliteitsbeeld van Nederland; Omvang, achtergronden, spreiding en preventie van criminaliteit, 1980-1992*. Den Haag: Ministerie van Justitie, DCP.
- Fijnaut, C., Moerland, H. en Beijerse, J. uit (1991). *Een winkelboulevard in problemen; Samenleving en criminaliteit in twee Rotterdamse buurten*. Arnhem: Gouda Quint.
- Geerlof, Jaap, Henneken, Oscar, Samson, Mike, Spapens, Toine en Vries, Martin de (1993). *Landelijk Rapport Politiemonitor Bevolking; meting 1993*. Leiden: Sdu DOP.
- Hindelang, Michael J., Hirschi, Travis and Weis, Joseph G. (1978). *Measuring Delinquency*. Beverly Hills/London: Sage.
- Junger-Tas, J., Kruissink, M. en Laan, P.H. van der (1992). *Ontwikkeling van de jeugdcriminaliteit en de justitiële jeugdbescherming: periode 1980-1990*. Arnhem: Gouda Quint.
- Korteland, Gerda en Schiethart, Wiet (1990). *Criminele kaart 1989*. Rotterdam: gemeentepolitie Rotterdam; Stafbureau Korpsleiding.
- Passchier, I. en Berghuis, A.C. (1991). *Tussen schijn en feit; Een analyse van de plausibiliteit van criminaliteitsopgaven in de politiestatistiek*. *Tijdschrift voor Criminologie*(3), 215-235.
- Skogan, Wesley G. (1984). *Reporting Crimes to the Police: the Status of World Research*. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 21(2), 113-137.